

Hilla Kolari, Ida Kupiainen ja Caroliina Levonniemi

Moninaisuus ja inklusiivisuus seksuaalikasvatuksessa

Kirjallisuuskatsaus nuorten tarpeista ja moninaisuutta edistävistä käytännöistä

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Kättilö AMK

Kättilötyön tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

23.4.2026

Tiivistelmä

Tekijät:	Hilla Kolari, Ida Kupiainen ja Caroliina Levonniemi
Otsikko:	Moninaisuus ja inklusiivisuus seksuaalikasvatuksessa
Sivumäärä:	40 sivua + 4 liitettä
Aika:	23.4.2026
Tutkinto:	Kätilö AMK
Tutkinto-ohjelma:	Kätilötyön tutkinto-ohjelma
Ohjaaja:	Lehtori Sanna-Mari Manninen

Tämä opinnäytetyö käsittelee seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta sekä nuorten tarpeita seksuaalikasvatuksessa. Tarkoituksena on kartoittaa moninaisuutta huomioivia käytäntöjä ja nuorten tarpeita. Tavoitteena on koota yhteen tietoa aiheesta ja arvioida, miten seksuaalikasvatus toteutuu moninaisuuden näkökulmasta.

Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tiedonhakuja ja tutkimusartikkeleiden valintaa on rajattu kahden tutkimuskysymyksen mukaan. Työssä käytettyjä aineistoja on rajattu nuorten iän ja tutkimuksen teon ajankohdan mukaan.

Opinnäytetyötä ohjanneisiin tutkimuskysymyksiin saatiin päätuloksina, että seksuaalikasvatuksessa tunnistettuja moninaisuutta huomioivia käytäntöjä ovat inklusiivisuus, toimintatavat kouluympäristöissä ja turvallisempi tila. Tuloksena nuorten tarpeista seksuaalikasvatuksessa ovat tiedon ja tuen saatavuus, moninaisuutta vahvistava opetus ja vertaistuki.

Johtopäätöksinä tutkimuksesta saatiin seuraavat päätelmät - inklusiivisuus tunnistetaan seksuaalikasvatuksessa keskeiseksi periaatteeksi, mutta sen toteutumisessa on puutteita. Seksuaalikasvatuksen sisältö ei vastaa nuorten tarpeisiin moninaisuuden näkökulmasta, vaikka moninaisuutta vahvistavia lähestymistapoja tunnistetaan. Vaikka turvallinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö ovat seksuaalikasvatuksen ydin, nuorten kokemus turvattomuus viittaa siihen, että sen toteutumisessa on haasteita.

Tuloksista ja johtopäätöksistä voidaan tulkita, että vaikka seksuaalikasvatuksessa tunnistetaan monia inklusiivisuutta huomioivia käytäntöjä, niiden toteutumisessa on merkittäviä puutteita. Seksuaalikasvatuksen sisältöä, kasvattajien koulutusta ja kansainvälisiä suosituksia tulisi tulevaisuudessa kehittää paremmin inklusiivisuutta ja nuorten tarpeita vastaavaksi.

Avainsanat: Seksuaalisuus, sukupuoli, moninaisuus, seksuaalikasvatus, nuoret

---

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla. Opinnäytetyössä on hyödynnetty OpenAI:n ChatGPT:n versiota 5.3 aiheiden ja näkökulmien rajaamiseen, kääntämiseen, kielentarkistukseen sekä tuotetun tekstin analysointiin. Lisäksi kääntämiseen on käytetty DeepL-tekoälyä versiota 1.82.0.

Abstract

Authors: Hilla Kolari, Ida Kupiainen and Caroliina Levonniemi
Title: Diversity and inclusivity in sexual education
Number of Pages: 40 pages + 4 appendices
Date: 23 April 2026

Degree: Bachelor of Health Care
Degree Programme: Midwifery
Instructor: Sanna-Mari Manninen, Senior Lecturer

This thesis examines sexual and gender diversity as well as young people's needs in sexual education. The aim is to identify diversity-inclusive practices and the needs of adolescents. The objective is to compile knowledge on the topic and to evaluate how sexual education is implemented from the perspective of diversity.

The thesis was conducted as a descriptive literature review. The data search and selection of research articles were guided by two research questions. The included studies were limited based on the age of the participants and the time of publication.

The main findings indicate that diversity-inclusive practices identified in sexual education include inclusivity, practices within school environments, and safer spaces. The identified needs of young people in sexual education include access to information and support, diversity-affirming education, and peer support.

The conclusions of the study are as follows: inclusivity is recognized as a key principle in sexual education, but its implementation is insufficient. The content of sexual education does not adequately meet young people's needs from the perspective of diversity, even though diversity-affirming approaches are widely recognized. Although a safe and communal learning environment is considered central to sexual education, young people's experiences of insecurity suggest challenges in its practical implementation.

Based on the findings and conclusions, it can be interpreted that although several diversity-inclusive practices are identified in sexual education, there are significant gaps in their implementation. In the future, the content of sexual education, educator training, and international guidelines should be further developed to better reflect inclusivity and meet the needs of young people.

Keywords: Sexuality, gender, diversity, sexual education, adolescent

---

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin Originality Check service. We have utilized version 5.3 of OpenAI's ChatGPT has been used to help define topics and perspectives, and for translation, language review, and analysis of the produced text. In addition, we have utilized version 1.82.0 of DeepL for translation.

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Teoreettiset lähtökohdat	2
2.1	Seksuaalisuus	2
2.1.1	Seksuaalinen kehitys	3
2.1.2	Seksuaalinen suuntautuminen	3
2.2	Sukupuoli	5
2.2.1	Sukupuolen moninaisuus	5
2.2.2	Sukupuolikokemus	7
2.3	Hetero- ja sukupuolinormatiivisuus	7
2.3.1	Normitietoisuus ja -kriittisyys	7
2.4	Muuta sateenkaarisanastoa	8
2.4.1	Queer	8
2.4.2	Liittolaisuus	8
2.5	Seksuaalikasvatus	8
2.6	Turvallisempi tila	9
2.7	Vähemmistöstressi	10
2.8	Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien toteutuminen	11
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset	13
4	Opinnäytetyön toteuttaminen	13
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	13
4.2	Aineiston keruu	14
4.3	Aineiston kuvaus	16
4.4	Aineiston analysointimenetelmä	16
5	Tulokset	17
5.1	Inklusiivisuus	19
5.1.1	Inklusiivisuus yhteiskunnan rakenteissa	19
5.1.2	Erilaiset lähestymistavat	19
5.1.3	Seksuaalikasvatus osana opetussuunnitelmaa	20
5.1.4	Kirjallisuus ja narratiivit	21
5.1.5	Ulkopuoliset tiedonlähteet	21
5.2	Toimintatavat kouluympäristöissä	21
5.2.1	Ammatillinen osaaminen	21
5.2.2	Aiheiden positiivinen esittely	22

5.2.3	Kielen käyttö	23
5.3	Turvallisempi tila	24
5.3.1	Yhteisöllisyyden luominen	24
5.3.2	Luotettavat suhteet	24
5.4	Tiedon ja tuen saatavuus	25
5.4.1	Moniammatillinen ja yhteisöllinen tuki	25
5.4.2	Ulkopuoliset tiedonlähteet	26
5.5	Moninaisuutta vahvistava opetus	26
5.5.1	Teemojen laaja käsitteleminen	26
5.5.2	Oppituntien inklusiivinen ilmapiiri	27
5.5.3	Opetuksen rakenteellinen kehittäminen	27
5.6	Vertaistuki	28
5.6.1	Turvallinen vuorovaikutus	28
5.6.2	Narratiivit osana seksuaalikasvatusta	28
6	Pohdinta	28
6.1	Tulosten tarkastelu	28
6.2	Luotettavuus	31
6.3	Eettisyys	32
6.4	Johtopäätökset ja tulosten hyödyntäminen	33
6.5	Kehittämisehdotukset	34
	Lähteet	35

Liitteet

Liite 1. Tiedonhaun taulukko

Liite 2. Artikkelitaulukko

Liite 3. Luokittelutaulukko tutkimuskysymys 1.

Liite 4. Luokittelutaulukko tutkimuskysymys 2.

1 Johdanto

Seksuaalisuus on erottamaton osa ihmisyyttä ja se kulkee matkassamme elämän eri vaiheiden läpi. Seksuaalikasvatuksella on keskeinen rooli seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistämisessä, mikä taas liittyy olennaisesti ihmisen terveyteen ja hyvinvointiin. (Klemetti & Raussi-Lehto 2014.) Sen tavoitteena on seksuaalisuuden kokonaisvaltainen ymmärtäminen, mihin lukeutuu vahvasti myös seksuaalioikeuksien kunnioittamisen merkitys. Riittävän tiedon ja ymmärryksen kautta yksilö kykenee tekemään vastuullisia valintoja sekä itsensä kannalta että suhteessa toisiin. (Bildjuschkin 2015: 3.)

Kansainvälisissä suosituksissa korostuu, että kokonaisvaltaisen ja myönteisen seksuaalikasvatuksen tulisi olla seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta huomioivaa, eli inklusiivista (WHO 2010; UNESCO 2018). Inklusiivisuudella tarkoitetaan arvoperustaista toimintatapaa ja periaatetta, jossa yhdistyy yhdenvertaisuus, moninaisuuden arvostus, syrjimättömyys ja osallisuus. Inklusiivisuuden kokemukseen liittyy vahvasti kokemus yhteisöllisyydestä ja psykologisesta turvallisuudesta – se on aktiivista kutsuvuutta, jossa jokainen kokee olevansa tervetullut. (Heiskanen ym. 2021; Bergbom & Yli-Kaitala & Toivanen 2022.) Toteutuessaan seksuaalikasvatus on osaltaan edistämässä oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa ja myös tulevien sukupolvien terveyttä ja hyvinvointia (WHO 2010: 19; Klemetti & Raussi-Lehto 2014: 16).

Moni seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva kokee eriasteista syrjintää ja kiusaamista, vaikka seksuaalikasvatuksen tulisi auttaa nuorta hyväksymään ja kunnioittamaan erilaisuutta (OHCHR 2019; WHO 2010). Kasvatuksen vaikutukset ovat toki kauaskantoisia ja positiivista muutosta on jo tapahtunut, mutta työtä on edelleen tehtävänä yhteiskunnan haitallisten rakenteiden purkamiseksi. Tulevina kättilöinä, eli seksuaali- ja lisääntymisterveyden asiantuntijoina, haluamme tutkia, onko nuorten saama seksuaalikasvatus heidän tarpeisiinsa vastaavaa ja millä tavoin siinä huomioidaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus. Etenkin suomenkielistä tutkimusta aiheesta on kohtalaisen vähän, mikä johdatti aiheen ja tutkimuskysymysten muodostumiseen.

Seksuaalikasvatusta on virallista ja epävirallista. Epävirallisen seksuaalikasvatuksen merkitys korostuu varhaisemmissa kehitysvaiheissa ja sen toteuttajia ovat esimerkiksi huoltajat ja muut lapsen kasvatukseen osallistuvat henkilöt. (WHO 2010: 8; Johansson 2024.) Virallisella seksuaalikasvatuksella taas tarkoitetaan ammattilaisten antamaa, tutkittuun tietoon perustuvaa kasvatusta seksuaali- ja lisääntymisterveydestä. Virallisen ja

epävirallisen kasvatuksen tulisi täydentää toisiaan, sillä niiden yhteisvaikutus on keskeinen tekijä nuoren kehityksessä. (WHO 2010: 8.) Opinnäytetyössä tarkastellaan lähinnä muodollista, koulupohjaista seksuaalikasvatusta.

Pääasiallisesti opinnäytetyössä nuorilla viitataan 12–18 vuotiaisiin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistön edustajia kuvaavia ja heidän identiteettejään vahvistavia termejä on useita. Selkeyden vuoksi käytämme opinnäytetyössä kauttaaltaan kirjainlyhennelmää HLBTIQA+, jonka tekemämme tiedonhaun perusteella koemme olevan inklusiivisin vaihtoehto. Kirjainlyhennelmä tulee sanoista homo, lesbo, biseksuaali, trans, intersukupuolinen, queer ja aseksuaali. Plusmerkki termin perässä viittaa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen, mitä termissä ei erikseen mainita. (Väestöliitto 2020.)

2 Teoreettiset lähtökohdat

2.1 Seksuaalisuus

Käsitteenä seksuaalisuus ja sen määrittelemisen on muovautunut ja vaihdellut eri aikakausina – nykyäänkin sille löytyy tuhansia määritelmiä (Bildjuschkin 2015: 9). Long ja Damle näkevät seksuaalisuuden osana seksuaalista kehitystä ja määrittelevät sen yksilön tapana kokea ja ilmaista seksuaalista kiinnostustaan, suuntautumistaan ja mieltymyksiään (Long & Damle 2024). Laajemmin seksuaalisuuteen voidaan liittää yhteenkuuluvuutta, hellyyttä, läheisyyttä ja turvallisuutta sekä tunteita ja toiveita tai odotuksia. Seksuaalisuus ilmenee yksilöllisesti ja jokainen saa itse määritellä sen tärkeyden elämässään. Oman seksuaalisuuden pohtiminen ja hyväksyminen edistää seksuaalista toimijuutta sekä tukee psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. (MIELI Suomen Mielenterveys ry 2021.) Seksuaalisuus vaikuttaa meissä kaikissa koko elämämme ajan, mutta sen ilmentyminen vaihtelee eri ikäkausina, elämäntilanteen muuttuessa ja yksilöiden välillä (Kosunen & Cacciatore & Hervonen 2003). Maailman terveysjärjestö eli WHO määrittelee seksuaalisuutta laajasti, sisällyttäen siihen sukupuolen moninaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, eroottisuuden, nautinnon, intiimiyden ja lisääntymisen näkökulmat. Määritelmän mukaan seksuaalisuutta koetaan ja ilmaistaan ajatuksissa, fantasioissa, haluissa, uskomuksissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisessä, toiminnassa, rooleissa ja suhteissa. Vaikka seksuaalisuus voi sisältää kaikki edellä luetellut ulottuvuudet, ihmiset eivät aina koe tai ilmaise niitä kaikkia. Seksuaalisuuteen vaikuttavat monet tekijät vuorovaikutuksessa. Nämä tekijät WHO listaa olevan biologisia, psykologisia, sosiaalisia, taloudellisia, poliittisia, kulttuurisia, oikeudellisia, historiallisia, uskonnollisia ja hengellisiä. (WHO 2006: 5.)

2.1.1 Seksuaalinen kehitys

Seksuaalinen kehitys prosessina voidaan ajatella alkavan kohdussa, kun hormonit, anatomia ja genetiikka alkavat vuorovaikuttamaan ja jatkuvan vielä myöhäisnuoruuden läpi (Long & Damle 2024). Leikki-ikäinen lapsi suhtautuu seksuaalisuuteen avoimen estottomasti ja uteliaasti. Oman ja toisten kehon tutkiminen on vilpitöntä ja leikinomaista. Noin 2–5 vuoden iässä löydetään usein omien sukuelinten koskettelu mielihyvää tuottaen. Kosunen, Cacciatore ja Hervonen kirjoittavat katsauksessaan, ettei lapsi vielä leikki-iässä tee eroa sukupuolten välille. (Kosunen & Cacciatore & Hervonen 2003.) Amerikkalaisessa kirjallisuuskatsauksessa Long ja Damle (2024) puolestaan kirjoittavat, että noin 3–7 vuoden iässä lapset oppivat ymmärtämään tyttöjen ja poikien välisiä sukuelinten eroja ja saattavat kiinnostua sukupuolitetuista roolileikeistä. Murrosiän kehitysvaiheessa varhaismurrosikäinen saattaa pohtia omaa normaaliuttaan aktiivisesti suuren sisäisen ja ulkoisen muutoksen alkaessa. Seksuaalisten tunteiden ja ajatusten lisääntyessä sekä kehon muuttuessa nuori voi kokea hämmennystä ja haavoittuvuutta. (Kosunen & Cacciatore & Hervonen 2003.)

Murrosikäisellä lisääntyy tarve itsenäistymiseen usein samanaikaisesti biologisen kasvun lomassa. Yleensä murrosiässä alkaa ihailu ikätovereihin verrattaessa aiemmin koettuihin idoli- ja kaukorakkauksiin. Nuori saattaa myös kokea ensimmäiset seurustelukokemuksensa ja pohtia millainen merkitys seksuaalisuudella on näissä ihmissuhteissa. Mitä enemmän nuori saa tietoa mielen myllerryksen ja muutosten keskellä seksuaalisuuden ja seksuaalisen identiteetin moninaisuudesta, sitä paremmin hän pystyy suhtautumaan omiin tuntemuksiinsa eikä välttämättä pelästy niitä. (Long & Damle 2024; Kosunen & Cacciatore & Hervonen 2003.)

2.1.2 Seksuaalinen suuntautuminen

Seksuaalinen suuntautuminen on ominaisuus, jonka voi hahmottaa hyvinkin nuorena, kun taas toiselle se voi valjeta vasta keski-ikänsä väistyttyä. Se kertoo siitä, kehen yksilö tuntee emotionaalista ja/tai eroottista vetovoimaa, ihastumista tai syvempiä romanttisia tunteita. Se usein määrittää kiinnostuksen kohteen ja oman sukupuolen perusteella, mutta seksuaalisuuden ja sukupuolen sekä niiden kokemisen moninaisuus ei aina tee siitä suoraviivaista asiaa. Seksuaalinen suuntautuminen on tahdoton ominaisuus eli se ei ole yksilön valinta. (SETA a.) Vain yksilöllä itsellään on oikeus määrittää oma seksuaalinen suuntautuminen ja sen vaihtelevuus ajan kuluessa ajatellaan varsin

normaaliksi (Long & Damle 2024). Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus käsitteenä kattaa koko laajan suuntautumisen kirjon, joka ihmisissä esiintyy (Väestöliitto 2023).

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimiston julkaisemassa asiakirjassa määritellään seksuaalinen suuntautuminen nimenomaan yksilön fyysisenä, romanttisena ja/tai emotionaalisenä vetovoimana suhteessa toiseen yksilöön (OHCHR 2019: 6). Ihmisoikeuskielessä seksuaalista suuntautumista ei erotella romanttisesta suuntautumisesta eli usein seksuaalisesta suuntautumisesta puhuttaessa ajatellaan sen sisältävän romanttinen suuntautuminen. Sateenkaariyhteisössä on kuitenkin esiintynyt tarve erottaa termejä toisistaan, sillä kaikille kyse ei ole samasta asiasta. Esimerkiksi seksuaaliselta suuntautumiseltaan heteroseksuaaliksi itsensä määrittelevä henkilö voi samanaikaisesti ajatella olevansa panromanttinen, jolloin hän kokee eri sukupuolta olevaa henkilöä kohtaan fyysistä ja romanttista vetovoimaa sekä romanttista vetovoimaa sukupuolesta riippumatta tai kaikkiin sukupuoliin. (SETA 2025c.)

Taulukossa 1 on avattu tarkemmin seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta. Tarkailusta on tarkoituksellisesti jätetty pois romanttisen suuntautumisen alakäsitteet luokun ottamatta aromanttisuutta. Taulukon sisältö on koottu käyttäen Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus SETA:n sateenkaaritietoa.

Taulukko 1. Erilaisia seksuaalisia suuntautumisia ja niiden määritelmät (SETA 2025c).

Seksuaalinen suuntautuminen	Määritelmä
Heteroseksuaalisuus	Heteroseksuaali kokee romanttista ja fyysistä viehätystä eri sukupuolen edustajaan – usein mies naiseen ja nainen mieheen.
Homoseksuaalisuus	Homoseksuaali kokee romanttista ja fyysistä viehätystä saman sukupuolen edustajaan kuin mitä itse on.
Biseksuaalisuus	Biseksuaali kokee romanttista ja/tai fyysistä viehätystä sekä omaa sukupuolta että eri sukupuolta edustavia henkilöitä kohtaan.
Panseksuaalisuus	Panseksuaali kokee romanttista ja/tai fyysistä viehätystä kaikkia sukupuolia olevia henkilöitä kohtaan. Termi poistaa tarpeen luokitella vetovoiman kohteita sukupuolen mukaan, sillä panseksuaalille sukupuolella ei ole väliä. Termeinä pan- ja biseksuaalisuus voidaan ajatella limittäisiksi.
Aseksuaalisuus	Aseksuaali kokee seksuaalista viehätystä hyvin vähän tai ei ollenkaan. Aseksuaalisuus voi ilmentyä eri tavoin ja aseksuaali voi identifioida heteroksi, homoksi, bi- tai pan-ihmiseksi.

Demiseksuaalisuus (osa aseksuaalisuuden kirjoa)	Demiseksuaali saattaa kokea seksuaalista viehätystä vasta, jos henkilöön on rakennettu vahva tunneside.
Aromanttisuus	Tarkoittaa henkilön romanttista suuntautumista. Yleensä aromanttinen henkilö kokee hyvin vähän tai ei ollenkaan romanttisia tunteita muita kohtaan. Aromanttisuus ei sulje pois seksuaalisen viehätysten kokemista.
Androseksuaalisuus	Tarkoittaa vetovoimaa maskuliinisuutta tai miehiä kohtaan. Termi ei määrittele henkilön omaa tai vetovoiman kohteen sukupuolta.
Gyne- tai femiseksuaalisuus	Tarkoittaa viehätystä feminiinisyttä tai naisia kohtaan. Termi ei määrittele henkilön omaa tai vetovoiman kohteen sukupuolta.

2.2 Sukupuoli

Sukupuolella voidaan tarkoittaa ihmisen biologista tai ihmisen toteuttamaa ja kokemaa sukupuolta. Biologisella sukupuolella tarkoitetaan sukupuolta, jossa henkilö on hormonaalisten ja geneettisten tekijöiden määrittämällä tavalla joko mies tai nainen. Henkilö voi olla myös intersukupuolinen, jolloin häntä ei voida luokitella biologisesti mieheksi tai naiseksi. Intersukupuolisuudessa sukupuolitettujen ominaisuuksien, kuten sukuelinten variantti voi olla laajaa, jolloin biologisen sukupuolen määrittäminen ei ole mahdollista. (Suomen Lääkäriliitto 2021: 183.) Bildjuschkin (2015) kuitenkin korostaa, että sukupuoli on moninainen. Sukupuolen moninaisuudesta kerrotaan tarkemmin kappaleessa 2.2.1.

Sukupuoli koostuu monesta eri osasta, joita ovat biologinen-, juridinen-, aistinen- ja sosiaalinen sukupuoli (Santalahti 2024). Kuten aiemmin mainittiin, biologinen sukupuoli määräytyy geneettisten ja hormonaalisten tekijöiden kautta ja täten ihminen on joko mies, nainen tai intersukupuolinen (Suomen Lääkäriliitto 2021: 183). Juridisella sukupuolella tarkoitetaan henkilön nimeä ja henkilötunnusta. Aistisella sukupuolella tarkoitetaan kehon tuntemuksia sekä kokemuksia aistien ja esimerkiksi sukuelinten avulla. Nämä tuntemukset vaikuttavat henkilön kehonkuvaan ja täten aistiseen sukupuoleen. Sosiaalinen sukupuoli kattaa sosiaaliset, persoonalliset, kulttuurilliset, kokemukselliset sekä juridiset ominaisuudet. Ihminen käyttääkin sosiaalista sukupuoltaan tapana ilmaista sukupuoltaan. (Santalahti 2024.)

2.2.1 Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan ilmaisutapoja ja kokemuksia sukupuoleen liittyen, sekä kehon sukupuolitettujen piirteiden moninaisuutta. Täten sukupuolen moninaisuus koskee kaikkia ihmisiä, eikä vain tiettyä ihmisryhmää. (THL 2024.) Sukupuolen

moninaisuus tarkoittaa sukupuolten variaatiota, eli sukupuoli ei rajoitu pelkästään miehiin ja naisiin (Tasa-arvo-valtuutettu).

Sukupuolivähemmistöt sekä sukupuoliemmistöt kuuluvat sukupuolen moninaisuuteen. Sukupuoliemmistöllä tarkoitetaan cis-ihmisiä, eli henkilöä, joka määrittää ja ilmaisee itseään sen sukupuolen mukaan, johon hänet on syntymässään määritelty. Sukupuolivähemmistöillä tarkoitetaan sukupuolettomia, intersukupuolisia sekä transihmisiä, joita ovat transsukupuoliset, transvestiitit, sukupuolettomat sekä muunsukupuoliset. (SETA b.)

Transsukupuolisella tarkoitetaan henkilöä, jolla on sukupuoleen liittyvä vahva ristiriita. Tällöin henkilön sukupuoli-identiteetti on ristiriidassa henkilön syntymässä määritetyn sukupuolen kanssa. Sukupuoliristiriidassa muiden henkilöiden itsessä näkemä sukupuoli ei vastaa henkilön omaa sukupuoli-identiteettiä. Tämän seurauksena henkilöllä voi esiintyä sosiaalisissa tilanteissa epävarmuutta eli sosiaalista dysforiaa. Henkilöllä voi myös esiintyä kehodysforiaa, jossa hän tuntee vääränlaisuutta oman kehon sukupuolitetuissa piirteissä. Sukupuoliristiriitaa voi helpottaa esimerkiksi sukupuolen ilmaisun ja vaatetuksen avulla. (SETA b.) Lisäksi koettua ristiriitaa voi lievittää lääketieteellisin keinoin. Näitä voivat olla esimerkiksi hormonihoito, ääniterapia, genitaalikirurgia ja muut kirurgiset toimenpiteet (Salakka).

Transvestiitti on henkilö, joka kokee olevansa tyytyväinen syntymässään määritettyyn sukupuoleen. Hän ei myöskään koe tarvetta korjata sukupuoltaan millään tavalla. Transvestiitti kokee kuitenkin ajoittaista tarvetta ilmaista toista sukupuolta esimerkiksi toiminnallaan tai ulkoisella olemuksellaan. (Mielenterveystalo a.)

Muunsukupuolisuudessa henkilö jää binäärisen nainen ja mies -jaon ulkopuolelle. Tällöin henkilö voi kutsua itseään myös ei-binääriseksi, eikä hänen sukupuoli-identiteetinsä sovi kaksijakoisen sukupuolen käsitykseen. Sukupuoli-identiteetti voi olla jotain mieheyden ja naiseuden välillä tai sitä ei välttämättä koeta lainkaan. (Fakta 2025.) Ei-binäärisiin katsotaan kuuluvan myös sukupuolettomat. Nimensä mukaisesti sukupuoleton henkilö ei koe samaistuvansa mihinkään sukupuoleen tai samaistuminen on todella vähäistä. Sukupuolettomuus voidaan kokea sukupuoli-identiteettinä. Sillä voidaan myös tarkoittaa, ettei sukupuoli-identiteettiä ole lainkaan. (Helsinki Pride -yhteisö.)

2.2.2 Sukupuolikokemus

Sukupuolikokemuksella tarkoitetaan tapaa, jolla henkilö kokee oman sukupuolensa. Ihmisen kokemus sukupuolestaan on yksilöllistä. (Ylitapio-Mäntylä & Alasaari & Kolehmainen & Sundell 2025). Sukupuolikokemus on tärkeä osa ihmisen sukupuoli-identiteettiä sekä minäkuvaa. (Santalahti 2024).

2.3 Hetero- ja sukupuolinormatiivisuus

Heteronormatiivisessa ajattelussa lähtökohtana on oletus yksilön heteroudesta. Ajattelutavassa heteroseksuaalisuus nähdään kaikkia muita suuntautumisia parempana, luonnollisempana ja toivotumpana. (Santalahti 2024; SETA 2025d.)

Sukupuolinormatiivinen ajattelutapa taas jakaa sukupuolen kahteen toisilleen vastakkaiseen sukupuoleen. Ajattelutavassa korostuu sukupuolen muuttumattomuus ja määrittäminen sukupuolitettujen kehonpiirteiden perusteella. Sukupuolinormatiivisuudessa sukupuoleen liitetään stereotyyppisiä oletuksia siitä, kuinka naisen ja miehen sukupuolenilmaus ja käyttäytyminen tulisi näkyä. (Mielenterveystalo b; Santalahti 2024; SETA 2025d.) Sukupuolinormien mukainen tapa elää ei välttämättä resonoi jokaisessa (Bildjuschkin 2015: 10).

2.3.1 Normitietoisuus ja –kriittisyys

Normitietoisuus tarkoittaa sitä, että yhteiskunnan rakenteita ja siinä vallitsevia, ihmisten toimintaa ohjaavia normeja tarkastellaan ja tuodaan näkyväksi. Normeilla viitataan käsitteisiin, joita pidetään yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä ja suotavina – ”normaaleina”. Normit vaikuttavat, usein tiedostamatta, yksilön toimintaan. Normikriittisyyden tavoitteena on purkaa niitä aktiivisesti. Lähestymistavassa normeja tarkastellaan kriittisesti sekä pohditaan ja tunnistetaan niiden epäoikeudenmukaisuuksia ja rajoittavuutta. Toisaalta normikriittisyys mahdollistaa tunnistamaan tarpeellisia normeja. (Ylitapio-Mäntylä & Alasaari & Kolehmainen & Sundell 2025; SETA 2025d.)

2.4 Muuta sateenkaarisanastoa

2.4.1 Queer

Queer on usein poliittinen näkökulma ja kattokäsite, jota käytetään sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen edustajista sekä yhteiskunnan normeja kyseenalaistavasta ajatusmallista. Termi ei suoraan määrittele henkilön sukupuoli-identiteettiä tai seksuaalista suuntautumista, mutta voi myös olla identiteetti, jossa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoltaan haluta määrittää. Suomen kielessä voidaan myös käyttää sanaa kvääri. (SETA 2025e.)

2.4.2 Liittolaisuus

Ally eli suomeksi liittolainen on henkilö, joka tukee solidaarisuutta ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksia ja näkyvyyttä. Liittolainen toimii yhdessä marginalisoitujen ryhmien, vähemmistöjen ja niiden edustajiensa kanssa vahvistaakseen heidän ääntänsä, roolia sekä tietoisuuden lisäämistä yhteiskunnassa. Liittolaisen ei tarvitse kuulua itse mihinkään vähemmistöryhmään. (University of BATH 2026; TCU 2023.)

2.5 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus on tavoitteellista toimintaa ja opetusta, jossa käsitellään ihmisen seksuaalisuutta, seksuaaliterveyttä, pyritään oppimaan ihmissuhdetaitoja sekä turvataitoja. Tyypillisiä seksuaalikasvatuksen aiheita ovat esimerkiksi murrosikä, kuukautiset, ehkäisymenetelmät, itsetyydytys, seksitaudit ja seksuaalisuuden moninaisuus. Seksuaalikasvatus ei ole vain yksi oppitunti tai keskustelu, vaan mieluiten jatkuvaa, nuoren kehitysvaiheen, iän ja muuttuvan maailman huomioivaa ja niiden kanssa mukautuvaa. (Hivpoint 2025.)

Seksuaalikasvatus on jokaisen ihmisen seksuaalioikeus, joka samalla kuuluu jokaisen meidän ihmisoikeuksiimme. Seksuaalikasvatus tukee jokaisen itsemääräämisoikeutta, sekä oikeutta kokea oma seksuaalisuutensa arvokkaaksi. (Väestöliitto 2024.)

Suuri osa seksuaalikasvatuksesta on kohdennettu noin yläasteikäisille nuorille. Sitä pienempien lasten seksuaalikasvatusta kutsutaan nimellä kehotunnekasvatus, joka on keholähtöistä ja ikätasoisesti helposti käsiteltävää opetusta ja tietoa. (Väestöliitto 2024.) Seksuaaliterveydestä opettaminen sisältyy Suomessa perusopetuksen opetussuunnitelmaan vuosiluokille 7–9 terveystiedon oppiaineeseen. Seksuaalikasvatukselle

ja siinä käytettäville materiaaleille on määritelty arvoperusta, joita Opetushallitus kehottaa käsittelemään oppilaiden kanssa seksuaalikasvatukseen kuuluvilla oppitunneilla. Näissä arvoissa mainitaan ensimmäisenä viittaus, että seksuaalisuus on luonnollinen ja terveellinen osa meitä ja elämäämme. Toisena arvona on, että jokainen meistä kokee sekä ilmaisee oman seksuaalisuutensa eri tavoin. Kolmas kohta liittyy arvoissa siihen, että meidän tulee kohdella toisia kuten haluaisimme itseämme kohdeltavan. Kaksi seuraavaa kohtaa mainituissa arvoissa liittyvät siihen, ettei meidän koskaan tulisi joutua tekemään mitään sellaista seksuaalisuuteen liittyvää, mitä emme itse halua tehdä. Viimeisenä arvoissa on mainittu, että kun olemme jonkun toisen kanssa seksuaalisessa suhteessa tai kanssakäymisessä, meidän tulee suojella itseämme ja toista osapuolta ei-toivotulta raskaudelta sekä seksitaudeilta. (Opetushallitus 2025.)

Perinteisesti seksuaalikasvatusta on toteutettu riskilähtöisellä lähestymistavalla. Kielteisiin asioihin kuten ei-toivottuihin raskauksiin ja seksitauteihin keskittyvä seksuaalikasvatus on usein lapsille ja nuorille pelottavaa, epäolennaista ja se ei tarjoa heille tarvittavia tietoja ja taitoja. Seksuaalisuus ihmisen voimavarana huomioiva kokonaisvaltainen lähestymistapa taas nähdään nuoria voimaannuttavana sekä elämänlaatua ja hyvinvointia edistävänä. Kokonaisvaltaisessa seksuaalikasvatuksessa lapset ja nuoret saavat puolueetonta, tieteellisesti asianmukaista tietoa seksuaalisuudesta ja sen kaikista näkökulmista. Se auttaa kehittämään tarvittavia taitoja, joiden turvin he kykenevät itse päättämään ja toteuttamaan seksuaalisuuttaan ja suhteitaan eri kehitysvaiheissaan. Näiden tietojen ja taitojen myötä he osaavat suojautua myös mahdollisilta riskeiltä. Kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus on osatekijänä oikeudenmukaisemman yhteiskunnan rakentumisessa. (WHO 2010.)

2.6 Turvallisempi tila

Turvallisempi tila tarkoittaa fyysisesti ja henkisesti turvallista tilaa, jossa jokaisella on oikeus kokea olevansa turvassa täysin omana itsenään ilman pelkoa minkäänlaisesta syrjinnästä, häirinnästä tai epäasiallisesta kohtelusta (Suomen YK-liitto; Vantaan kaupunki 2026). Turvallisemman tilan periaatteiden kokoaminen tarkoittaa yhdenvertaisen, turvallisen ja kunnioittavan ilmapiirin vahvistamista (Hytönen 2025). Ketään ei tule syrjiä tai kohdella eriarvoisesti seksuaalisuuden, sukupuolen, etnisen tai kansallisen alkuperän, iän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, terveydentilan, kehon, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän tekijän takia (Työterveyslaitos). Kenestäkään ei tule tehdä oletuksia sukupuoleen, seksuaalisuuteen tai esimerkiksi terveyteen liittyen (Vihreät nuoret).

Turvallisempi tila on peräisin 1970-luvulta, jolloin Yhdysvaltojen HLBTIQA+ -yhteisöt loivat ensimmäisiä safe space -tiloja, joissa sai olla oma itsensä ilman pelkoa tuomitsemisesta tai syrjinnästä. Suomessa turvallisemmat tilat alkoivat yleistyä tapahtumissa ja harrastuksissa vuonna 2010. (Hytönen 2025.)

Turvallisemman tilan periaatteilla tarkoitetaan huomaavaisuutta ja arvostusta kaikkia kohtaan (Työterveyslaitos). Turvallisemman tilan periaatteet ovat työkalu kaikkia kunnioittavan, syrjimättömän ja turvallisen tilan mahdollistamiseksi (Monikulttuurinen.fi). Turvallisemman tilan periaatteita voidaan käyttää esimerkiksi erilaisissa tapahtumissa, tiloissa, harrastuksissa ja työpaikoilla (Työterveyslaitos).

Turvallisempi tila voidaan ajatella fyysisenä, että henkisenä tilana. Järjestäjän tai muun tahon tulee ilmaista turvallisemman tilan periaatteiden noudattaminen selkeästi fyysisissä tiloissa sekä verkkosivuilla ja tiedotuskanavissa. Fyysisissä tiloissa suositeltavaa on näkyvät merkit, kuten julisteet. (Hytönen 2025.) Suositeltavaa on myös, että nimitään turvallisemman tilan vastuu- ja/tai häirintäyhdyshenkilö, johon tarvittaessa fyysisessä tilassa olevilla on mahdollisuus ottaa yhteyttä. Nämä yhteystiedot tulee olla helposti saatavilla. Turvallisemman tilan päivittämisestä ja ajan tasalla olemisesta tulee huolehtia asianmukaisesti. (Monikulttuurinen.fi.)

Turvallinen tila syntyy, kun kaikki sitoutuvat sen luomiseen. Juristiliiton sivustolla turvallisemman tilan periaatteita on avattu seuraavin alaotsikoin: kunnioitetaan kaikkia, kunnioitetaan toisten mielipiteitä, uskomuksia, kokemuksia ja eriäviä näkökantoja, ollaan vastuussa omasta käytöksestämme, annetaan tilaa ja puututaan. Tässä tiivistyy se, mitä turvallisemman tilan periaatteet voivat tarkoittaa käytännössä. (Juristiliitto.)

2.7 Vähemmistöstressi

Vähemmistöstressillä tarkoitetaan stressiä sekä painetta, joka aiheutuu, kun henkilö kokee vähemmistöön kuulumisen seurauksena vihamielisyyttä, ennakkoluuloja tai syrjintää. Tämä voi esiintyä myös vihapuheena, häirintänä tai fyysisenä uhkana. Vähemmistöstressiä voi kokea suhteissa, perheessä, verkossa, palveluissa sekä koulussa ja töissä. Edellä luetellut epäasiallisen kohtelun muodot voivat kohdistua seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuolen ilmaisuun, sukupuoli-identiteettiin, vammaan, toimintakykyyn, ihonväriin tai johonkin muuhun ominaisuuteen. (Huuska 2023.) Henkilöt, jotka kuuluvat vähemmistöihin saavat usein muistutuksia ympäristöltä, että he ovat erilaisia. Ulkopuolisuuden tunnetta lisäävät normatiiviset kuvat ja sanat, omien kokemusten ohi-

tukset sekä ihmisten eleet ja katset. (Yeesi.) Vähemmistöstressi voi syntyä syrjintäkokenuksista ja niiden muistamisesta sekä jännityksen ja syrjinnän pelosta tulevaisuuteen liittyen. Tämä voi vaikuttaa laajasti henkilöön ja aiheuttaa esimerkiksi sosiaalisia ja terveysongelmia. Se vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin, kehoon sekä mieleen. (Huuska 2023.)

Tässä opinnäytetyössä vähemmistöstressi viittaa nimenomaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen kokemaan stressiin.

2.8 Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien toteutuminen

Suomen Oikeusministeriö (2021) on tehnyt tilannearvion ”Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea - tilannearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021”. Tilannearvion kappaleessa kuusi tarkastellaan tilannetta vähemmistöryhmien kokemuksista sosiaali- ja terveydenhuollon saralla, sekä tehdään konkreettisia sateenkaaripoliittisia tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia sosiaali- ja terveydenhuollon aloille vuosille 2021–2024. Tilannearviossa on hyödynnetty eri järjestöjen, kuten esimerkiksi Pelastakaa Lapset -ry, Seta sekä Nuorisotutkimus tekemiä kyselyitä, tutkimuksia ja tiedonkeruita. (Oikeusministeriö 2021.)

Tilannearviossa todetaan, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kokevat sosiaali- ja terveyspalveluissa syrjiviä asiakaskäytäntöjä. Tehdyissä kyselyissä tulee ilmi, että vähemmistöjen kohtaamisen ja hoidon taidot rajoittuvat usein yhdelle asiaan perehtyneelle henkilölle, kun ideaalia olisi, että kaikki ammattilaiset olisivat osaavia ja tasavertaisesti aiheeseen perehtyneitä. Vähemmistöryhmien kohtaamisen ei koeta olevan tarpeeksi vahva osa terveydenhuollon ammattilaisten koulutusrakenteita, ja suurin osa koulutuksesta tapahtuu työpajamenetelmin, eikä järjestelmällisenä osana koulutusrakenteita. Järjestöjen mukaan erityisiä toimia tarvitaan sukupuolen moninaisuuteen, erityisesti intersukupuolisuuteen liittyvän osaamisen osalta. Tiedonkeruussa on myös selvitetty, että oppilaitoksissa ja koulutusjärjestelmässä tasa-arvon ja yhdenvertaisuussuunnittelun käytännöt koetaan olevan vakiintuneempia kuin sosiaali- ja terveysalalla. (Oikeusministeriö 2021.)

Ammattilaisten kohtaamisen taidot vähemmistöryhmien hoidossa koetaan parantuneen aiemmasta, muttei vielä riittävästi. EU:n perusoikeusviraston FRA:n HLBTI-kyselyn mukaan sopimatonta kommentointia terveydenhuollossa ovat kokeneet 16 % kyselyyn vastaajista, mutta intersukupuolisten sekä trans-ihmisten kokemukset sopimattomasta kommentoinnista ja tarpeiden huomiotta jättämisestä ovat jopa kaksinkertaiset, 20–40

prosenttiin. Syrjintää ja pelkoa koetaan muun muassa hoitoon menemisestä, huomiotta jättämisestä, sopimattomasta kommentoinnista tai painostamisesta lääketieteellisiin tai psykologisiin testeihin trans-ihmisten kohdalla. Intersukupuolisilla sekä trans-ihmisillä kokemus omasta yleisestä terveydentilastaan on selkeästi heikompi kuin muilla väestön vastaajilla, niin fyysisen kuin psyykkisenkin terveyden osalta. (Oikeusministeriö 2021.)

Mielenterveyden ongelmat muuhun väestöön nähden ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä yleisempiä, johon vaikuttaa koettu syrjintä, kielteiset asenteet, ennakkoluulot ja vähemmistöryhmien näkymättömyys yhteiskunnassa. Pelastakaa Lapset -järjestön kyselyn perusteella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat itsensä selkeästi enemmän stressaantuneeksi, masentuneeksi ja ahdistuneeksi muihin nuoriin verrattuna. Tilannearviossa todetaan, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten pääsyä mielenterveyspalveluihin tulisi kehittää. (Oikeusministeriö 2021.)

Ehetystoimintaan liittyen Suomessa tiedonkeruu on haastavaa, sillä se on huonosti dokumentoitua ja voi olla toisinaan salassa tapahtuvaa. Hiljattain Suomen Psykiatriyhdistys on kuitenkin todennut, että ehetystoiminta ei ole kadonnut, ja terveydenhuollossa edelleen tulee vastaan käsityksiä siitä, että ehetystoiminta olisi hyväksyttävää tai mielipideasia. Ehetystoimintaa ei ole kielletty tai säädetty lainsäädännöllä, mutta alaikäisten lasten ehetystoimintaan voidaan puuttua lastensuojelulain nojalla. Työpajoissa ja tiedonkeruussa on esitetty, että ehetystoiminnasta tiedon lisääminen ja lainsäädännölliset kieltävät toimenpiteet sekä puuttuminen ovat tarpeen. (Oikeusministeriö 2021.)

Tiedonkeruu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten hyvinvoinnista on viime vuosina parantunut kouluterveyskyselyn kehittämistyön ansiosta. Vähemmistöjen näkökulmia ei ole kuitenkaan otettu tarpeeksi huomioon, jotta tutkimustieto nuorten hyvinvoinnista olisi tarpeeksi kattavaa. Erityisesti aukkoja on aikuisväestön vähemmistöryhmien hyvinvoinnin tiedonkeruussa. Kansainvälistä tutkimustietoa aiheesta on kattavasti saatavilla, mutta työpajoissa on nostettu esiin kotimaan tilanteen tiedonkeruun puutteellisuus. Hyviä käytäntöjä on nostettu muista Pohjoismaista, kuten Norjasta ja Ruotsista, joissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hyvinvointia kartoittavaan tiedonkeruuseen on tehty muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet positiivisesti konkreettisiin hyvinvoinnin parannuksiin. (Oikeusministeriö 2021.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla käytäntöjä ja kehittämistarpeita seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta nuorten seksuaalikasvatuksessa. Lisäksi selvitetään millaisia tarpeita nuoret itse kuvaavat seksuaalikasvatuksessa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta. Tavoitteena on koota yhteen jo olemassa olevaa tietoa erityisesti nuorten seksuaalikasvatukseen osallistuvien sekä nuorten itsensä hyödynnettäväksi.

Opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset:

1. Millaisia käytäntöjä nuorten seksuaalikasvatuksessa tunnistetaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta?
2. Millaisia tarpeita nuorilla on seksuaalikasvatuksessa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta?

4 Opinnäytetyön toteuttaminen

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyön toteutuksessa käytettiin kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tutkimusmenetelmää, joka lukeutuu yhdeksi kirjallisuuskatsauksen päätyypiksi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus menetelmänä antaa mahdollisuuden hyödyntää laaja-alaisesti tutkimuksen aiheeseen liittyviä aineistoja ilman tiukasti rajattuja sääntöjä. (Marjamaa & Sinisalo 2022.) Se on tutkittuun tietoon perustuvaa, jonka tarkoituksena on ymmärryksen lisääminen käsiteltävästä ilmiöstä (Kangasniemi ym. 2013: 298). Kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle on määriteltä myös tarkempia alatyyppejä. Näitä ovat muun muassa narratiivinen, integroiva ja scoping-katsaus. Narratiivinen katsaus on tyypillisesti menetelmällisesti kevyt ja helppolukuinen, laaja kokonaiskuva tutkimuksen aiheesta. Scoping-katsauksessa taas tavoitteena on luoda yleiskuva aihealueesta laajan kirjallisuuden kartoittamisen avulla ja se sopii erityisesti laajempien kokonaisuuksien tutkimiseen. Integroivassa katsauksessa aihetta tarkastellaan monipuolisesti minkä lisäksi tutkimusmateriaalia arvioidaan kriittisesti. (Marjamaa & Sinisalo 2022.)

Tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineiston valitseminen, kuvailun rakentaminen ja tuotetun tuloksen tarkasteleminen ovat menetelmän neljä eri vaihetta jäsennettyinä, vaikka kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa vaiheet etenevät usein päällekkäisesti suhteessa toisiinsa. Tutkimuskysymyksen muodostaminen on keskeinen osa kuvailevaa kirjallisuuskatsausta, sillä se ohjaa koko tutkimusprosessia. Tutkimuskysymyksen tulee olla riittävän täsmällinen ja rajattu, jotta käsiteltävää ilmiötä on mahdollista tutkia syvällisesti. Tutkimuskysymyksen väljyys mahdollistaa toisaalta ilmiön tarkastelun eri näkökulmista. Aineisto valitaan niin, että se vastaa mahdollisimman olennaisesti tutkimuskysymyksiin niitä avaten, täsmentäen tai kritisoiden. Kuvailussa aineiston sisältöä analysoidaan ja yhdistetään pyrkimyksenä jäsentyneen kokonaisuuden luominen. Kuvailun rakentaminen on menetelmän ydin, ja sen tavoitteena on tarkastella aineistoa vertailevasti, tunnistaa ja analysoida olemassa olevan tiedon vahvuuksia ja heikkouksia sekä muodostaa laajempia tulkintoja. (Kangasniemi ym. 2013.)

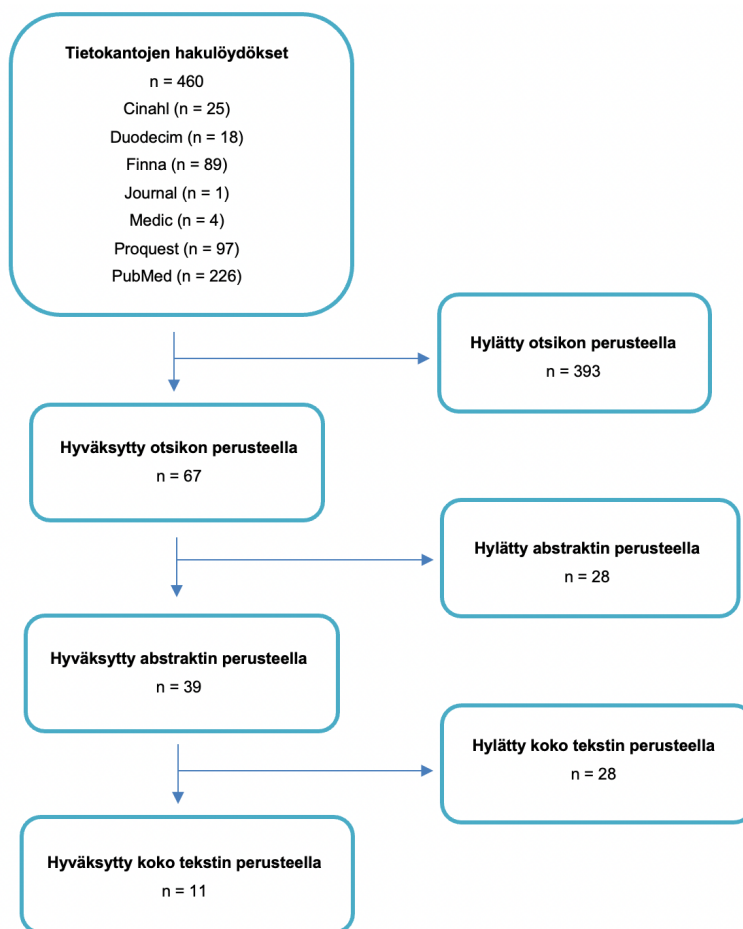
4.2 Aineiston keruu

Kirjallisuuskatsauksen aineiston keruu on tehty hyödyntäen PubMedin, Finnan, Journalin, Cinahlin, Duodecimin, Medicin ja Proquestin sähköisiä tietokantoja. Rajasimme tiedonhaku opinnäytetyötä ohjaavien tutkimuskysymysten ja sekä aihepiirin perusteella. Tarkoituksena oli löytää vertaisarvioituja tieteellisiä tutkimusartikkeleita viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Käytettävien aineistojen tuli vastata joko molempiin tai vähintään toiseen tutkimuskysymyksistämme. Rajasimme tiedonhaussa artikkeleita 12–18 vuotiaisiin nuoriin. Artikkeleiden tuli sisältää tietoa joko seksuaalikasvatuksesta, seksuaalineuvonnasta, seksuaali- ja lisääntymisterveydestä, seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöistä sekä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta. Käytimme tiedonhaussa aiheeseen sopivia englanninkielisiä ja suomenkielisiä hakusanoja, jotka on esitetty alla (Taulukko 2).

Taulukko 2. Luettelo tiedonhaussa käytetyistä hakusanoista.

Hakusanat
adolescent*, teen*, youth, "school aged", "young adults", "sexual education", "sex education", "sexuality education", "sexual counseling", "sexual diversity", "gender diversity", "sexual minorities", "gender minorities", LGBTQ*, non-binary, transgender, queer, practice*, approach*, framework*, program*, guideline*, experience*, perspective*, need*, "support needs", interview*, seksuaalisuus, seksuaalikasvatus, seksuaalisuu*, seksuaalikasvatu*, sukupuoli, sukupuoli*, "sukupuolen moninaisuus", sukupuolittietoinen, kasvatus, sukupuolivähemmistö*, vähemmist*, sateenkaar*, nuor*, koulu*, peruskoulu*, kohtaami*, kokem*, transtutkimus*

Hyödynsimme tekoälyä aihepiiriin sopivien hakusanojen ideoinnissa sekä englanninkielisten hakusanojen oikeanlaisessa kääntämisessä. Päädyimme edellä esitettyihin hakusanoihin, sillä aihepiiristä löytyy laajasti tietoa ja näitä hakusanoja yhdistelemällä pyrimme löytämään juuri tutkimuskysymyksiimme sopivia artikkeleita. Tiedonhaun taulukosta näkee tietokantoihin syötetyt hakulausekkeet ja kriteerien mukaiset osumat (Liite 1).

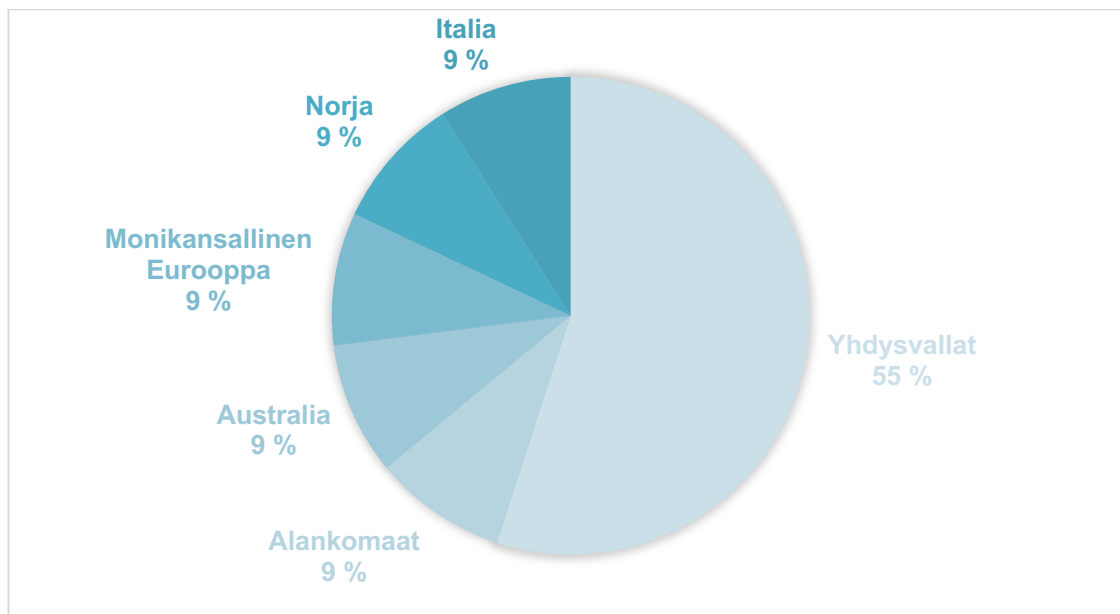

Kuvio 1. Prisma-kaavio aineistohausta.

Kuviossa 1 havainnollistetaan aineiston valintaprosessin etenemistä. Suomenkielistä tutkimustietoa aiheesta löytyi hyvin rajatusti ja usein löydetty materiaali ei sopinut tässä työssä käytettäväksi esimerkiksi puuttuvan vertaisarvioinnin tai artikkelin tyylin takia. Teimme aineiston rajausta tutustumalla artikkelien otsikoihin, tiivistelmiin sekä kokoteksteihin. Poissuljimme artikkelit, jotka olivat yli kymmenen vuotta vanhoja, tai käsittelivät pelkästään ikähaarukamme ulkopuolisia lapsia tai aikuisväestöä. Lisäksi poissulkuun vaikutti kokotekstin puuttuminen ja tutkimuskysymyksien kannalta epäolennaiset

sekä yksinomaan lääketieteelliseen näkökulmaan keskittyvät artikkelit, vaikka niiden sisältö olisi ollut osin hyödyllistä.

4.3 Aineiston kuvaus

Kuvio 2. Tutkimusartikkelien jakautuminen maittäin.

Tiedonhaun tuloksena aineistoksi valikoitui yksitoista ($n=11$) tutkimusartikkelia. Näiden prosentuaalista jakautumista toteutusmaittain tarkastellaan kuviossa 2. Suurin osa artikkeleista on toteutettu Yhdysvalloissa ($n=6$) ja näiden lisäksi Alankomaissa ($n=1$), Australiassa ($n=1$), Italiassa ($n=1$) ja Norjassa ($n=1$). Lisäksi yksi tutkimusartikkeli oli toteutettu monikansallisesti, usean Euroopan maan yhteistyönä. Vaikka artikkelien toteutuksen pystyy rajaamaan tiettyyn maahan, osassa tutkimusta ja aineistoa oli tehty ja kerätty monikansallisesti. Aineisto koostuu määrällisistä ja laadullisista tutkimusartikkeleista sekä näiden yhdistelmistä, ja kaikki ovat englanninkielisiä. Katsauksessamme käytetyt artikkelit on julkaistu vuosina 2015–2025. Artikkelitaulukossa on avattu tarkemmin artikkelien keskeisimmät tiedot (Liite 2).

4.4 Aineiston analysointimenetelmä

Opinnäytetyössämme aineistot analysoitiin induktiivista sisällönanalyysia hyödyntäen. Induktiivinen analyysi on aineistolähtöinen ja siinä ei ole valmista luokittelurunkoa, joten tutkimuksen tekijät tuottavat itse luokittelun aineistoon perustuen. Sisällönanalyysi koostuu kolmesta vaiheesta. Ensimmäinen vaihe on valmisteluvaihe, jossa valitaan analyysiyksikkö ja perehdytään aineistoon. Toisessa vaiheessa analysoidaan aineisto

induktiivisella lähestymistavalla. Induktiivisessa vaiheessa aineistosta pyritään löytämään tutkimuskysymyksiin vastauksia alkuperäisilmauksien avulla. Tämän jälkeen alkuperäisilmaukset koodataan eli esimerkiksi yliviivataan ja sen jälkeen pelkistetään. Induktiivisen vaiheen viimeinen kohta on ryhmittely, luokittelu ja abstrahointi. Tällä tarkoitetaan pelkistettyjen ilmaisujen lajittelua alaluokkiin samankaltaisten ilmaisujen kanssa. Samankaltaiset alaluokat yhdistetään yläluokiksi ja yläluokat pääluokiksi. Sisällönanalyysin viimeinen vaihe on tulosten raportoiminen. Tulokset esitellään niin mukaan vastauksina tutkimuskysymyksiin. Tulokset esitellään tekstin ja taulukon avulla. (Elo & Kajula & Tohmola & Kääriäinen 2022: 218–223.)

Taulukko 3. Esimerkki opinnäytetyön tutkimuskysymys 2. liittyvän yhden pääluokan muodostumisesta.

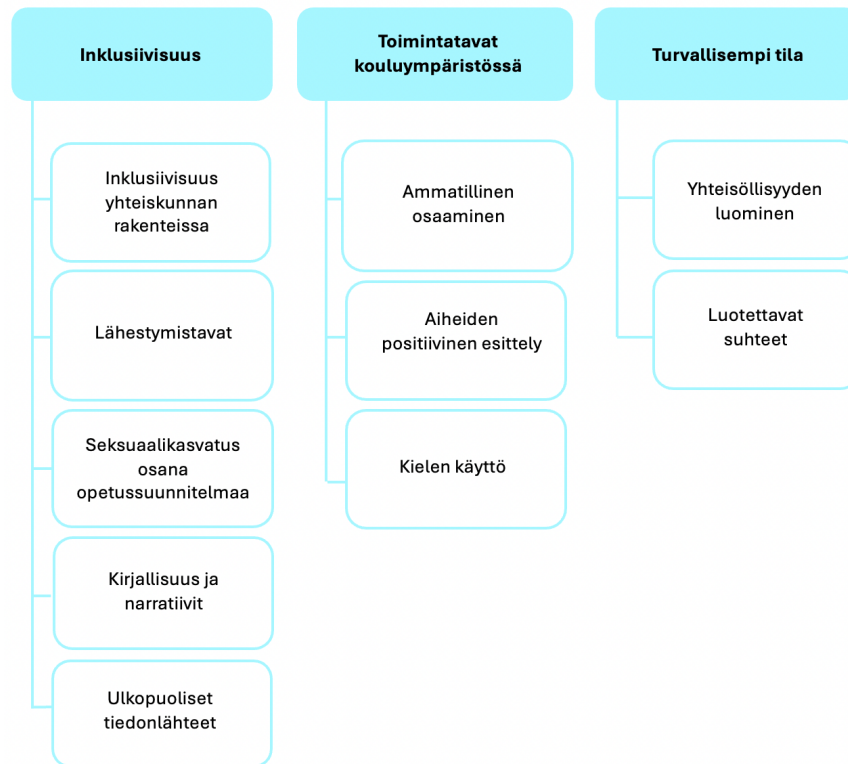
Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Organisaatioiden tarjoama yhteisöllisyys	Moniammatillinen ja yhteisöllinen tuki	Tiedon ja tuen saatavuus
Moniammatillisuuden hyödyntäminen		
Verkkopohjainen seksuaaliterveystieto	Ulkopuoliset tiedonlähteet	
Seksuaaliterveystiedon saatavuus		

Analyysia tehdessä loimme kaksi eri luokittelutaulukkoa. Taulukot jaettiin kahdeksi tutkimuskysymyksen perusteella. Edellä olevasta taulukosta näkee, miten yksi opinnäytetyömme pääluokista muodostui. Taulukoista käy ilmi, miten alaluokat yhdistyvät yläluokiksi ja nämä pääluokiksi. Alaluokat muodostuivat artikkeleista kerätyistä alkuperäisilmaisuiden pelkistyksistä. Alaluokat on nimetty kuvaamaan pelkistysten aihetta sisältöä muuttamatta. Yhdistimme saman aiheiset alaluokat yläluokiksi ja tämän jälkeen teimme saman vielä yläluokille muodostaen pääluokat. Näin ollen kaikki alaluokat kuuluvat johonkin yläluokkaan. Luokittelutaulukot ovat kokonaisuudessaan nähtävissä liitteistä 3 ja 4.

5 Tulokset

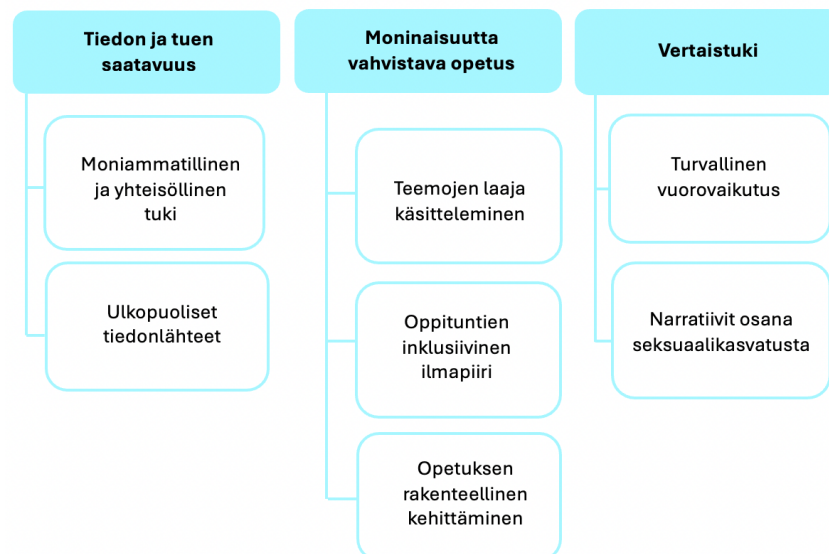
Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on kartoittaa tunnistettuja käytäntöjä ja nuorten tarpeita seksuaalisuuden ja sukupuolien moninaisuuden näkökulmasta seksuaalikasvatuksessa. Aineistomme pohjalta molempiin tutkimuskysymyksiin muodostui kolme pääluokkaa. Tässä osiossa kappaleissa 5.1–5.3 esitetyt tulokset vastaavat ensimmäiseen

tutkimuskysymykseemme ja kappaleissa 5.4–5.6 toiseen. Viittaamme käytettyyn aineistoon artikkelitaulukon järjestysnumeroiden avulla (Liite 2).

Kuvio 3. Tunnistetut käytännöt.

Kuvioissa 3 ja 4 havainnollistetaan analyysimme tuloksena syntyneet pääluokat ja niihin sisältyvät yläluokat.

Kuvio 4. Nuorten tarpeet.

5.1 Inklusiivisuus

Aineistossa ilmenee toistuvasti inklusiivisuuden merkitys ja sen vahvistaminen keskeisenä tekijänä seksuaalikasvatuksen edistämässä. Käytäntöä tarkastellaan useasta näkökulmasta analyysin yläluokkien mukaisesti.

5.1.1 Inklusiivisuus yhteiskunnan rakenteissa

Inklusiivisuuden juurruttaminen sekä koulun henkilökunnan keskuudessa että koulun kulttuuriin ja rakenteisiin on tunnistettu vähentävän vähemmistöstressiä. Strategia kohdentuu niin koulun toimintatapoihin ja opetussuunnitelmaan kuin yleisiin normeihin ja arvoihin, mitkä ovat läsnä opiskelijoiden päivittäisissä kokemuksissa. (6: 3126.) Toinen tutkimus osoittaa, että HLBTIQA+ -yhteisön jäsenet huomioiva seksuaalikasvatusohjelma tukee nuorten hyvinvointia, jonka vuoksi ohjelmien sisältöä tulisi levittää väestötasolla (8: 3). Viitteitä nousee myös spesifisti terveydenhuollon palvelujen ja taitojen kehittämistä, jotta sukupuoliyhteisöön kuuluvat nuoret saisivat tarpeilleen sopivaa ja kulttuurisesti pätevää hoitoa (5: 13).

Useissa tutkimuksissa käytännössä toteutuva seksuaalikasvatus kuvattiin puutteelliseksi. Puutteita ilmaistiin löytyvän etenkin seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden käsittelystä, ja erityisesti HLBTIQA+ -nuorten vastaanottama seksuaalikasvatus ei vastannut heidän tarpeitaan. (1: 23; 2: 935–938; 4: 1; 8: 18.)

5.1.2 Erilaiset lähestymistavat

Oikeuslähtöistä lähestymistapaa soveltava kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus voi vahvistaa myönteisiä arvoja ja asenteita seksuaali- ja lisääntymisterveyttä kohtaan. Vähintäänkin se tarjoaa nuorille mahdollisuuden pohtia kriittisesti omia arvojaan, asenteitaan ja valintojaan suhteessa seksuaalisuuteensa ja ihmissuhteisiinsa. (7: 499–500.) Kokonaisvaltaisessa seksuaalikasvatuksessa tulisi käyttää myös sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa (8: 2; 10: 13). Se haastaa vallan, etuoikeuden sekä syrjinnän ihmisoikeuksien ja tasa-arvon käsitteiden kautta, ja sen on todettu lisäävän sekä sukupuolten tasa-arvon ja seksuaalioikeuksien arvostusta että tietoisuutta sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä. Johtavat seksuaaliterveysalan organisaatiot suosittelivat näiden viitekehyksien käyttöä seksuaalikasvatuksen suunnittelussa ja opetuksessa. (10: 19.)

Biopsykosiaalisen lähestymistavan mukaisesti seksuaalikasvatuksessa tulee tarkastella käsiteltäviä teemoja useasta näkökulmasta, mikäli tavoitteena on vahvistaa myönteistä suhtautumista kehoon ja nautintoon sekä terveitä ja kunnioittavia suhteita itseen ja toisiin (4: 6). Lähestymistapoja, joissa huomioidaan seksuaaliterveyden laaja määritelmä ja käsitellään seksuaalisuutta myönteisesti, vahvistavasti ja inklusiivisesti kuvataan vaikuttaviksi (10: 13). Vastaavasti seksuaalikasvattajien osallistava ja tuomitsematon lähestymistapa nähdään vaikuttavuuden kannalta oleellisena (7: 503). Lisäksi käytännön toimintaa sisältävä opetus on kuvattu mahdolliseksi tekijäksi helpottamaan osallisuutta (5: 10).

5.1.3 Seksuaalikasvatus osana opetussuunnitelmaa

Nuoret lapset kykenevät keskustelemaan ja ymmärtämään moninaisuuteen liittyviä aiheita. Ymmärryksen kehittyminen kuitenkin edellyttää teeman opetusta pidemmällä aikavälillä. (10: 19.) Tätä tukien seksuaalikasvatus tulisi aloittaa alakoulussa ja sen tulisi olla pitkäkestoista sekä porrastettua (10: 13).

Parantunut kouluilmapiiri korreloi seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden teemojen laajaan esiintyvyyteen opetussuunnitelmassa (2: 937; 10:16). Kulttuurisesti responsiivinen opetussuunnitelma, joka tunnustaa ja vahvistaa sukupuoleltaan moninaisten nuorten olemassaoloa, kuvataan koulupohjaisen seksuaalikasvatuksen sisältöä parantavaksi tekijäksi (5: 12). HLBTIQA+ -aiheiden esiintyminen opetussuunnitelmassa sekä lisää näkyvyyttä että on yhteydessä vähentyneisiin häirintäkokemuksiin (4: 9). Inklusiivisen opetussuunnitelman toteutuessa myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret saavat tarpeellista ja heidän hyvinvointiaan tukevaa seksuaaliterveystietoa. Laajemmin vaikutuksia voidaan nähdä hyväksyvämmässä ja oikeudenmukaisemmassa yhteiskunnassa. (8: 23.)

Vuoden mittaisessa seksuaalikasvatusohjelmassa, jossa hyödynnettiin multimedialla sukupuolien tasa-arvoa koskevien kysymysten käsittelyyn, havaittiin lisääntyneitä ymmärrystä sekä tietoisuutta teemasta (10: 19). Nuorten etsiessä seksuaaliterveystietoa verkosta, medialukutaidon opetuksen kehittämisen jatkaminen ja arviointi nähdään välttämättömänä. Mediakasvatus osana seksuaalikasvatuksen opetussuunnitelmaa vahvistaa nuoren valmiuksia arvioida verkosta saatavan tiedon luotettavuutta ja paikkansapitävyyttä. (5: 13–14.)

5.1.4 Kirjallisuus ja narratiivit

Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta ilmentävän kirjallisuuden käyttö vähentää homofobiaa ja edistää oppilaiden ajattelun monipuolistumista (10: 16). Jo alakouluikäisillä kirjallisuuden käyttö on toimiva lähestymistapa edellä mainittujen teemojen käsittelyyn (10: 23). Tarinankerronnan avulla seksuaalisuutta pystyy ilmaisemaan monipuolisesti. Samaistuttavien hahmojen esiintyminen sekä validoi että edistää kuulumisen ja näkyvyyden tunnetta. (4: 12.)

Narratiivinen näkökulma mahdollistaa seksuaalisen identiteetin kokonaisvaltaisemman ja empaattisemman ymmärtämisen. Se kuvataan seksuaalikasvatuksessa keskeisenä lähestymistapana tunnistaen identiteetin rakentumisen moniulotteisuuden. Narratiivisen näkökulman kautta voidaan myös haastaa ja purkaa haitallisia yhteiskunnallisia normeja ja stereotyyppioita. (4: 11.)

5.1.5 Ulkopuoliset tiedonlähteet

Koulupohjainen seksuaalikasvatus jättää usein huomiotta HLBTIQ+ -nuorten kokemukset, jolloin he tyypillisesti etsivät tiedon muualta (1: 3). Verkkopohjaisen seksuaaliterveystiedon on osoitettu tarjoavan näille nuorille heidän tarpeitaan vastaavaa tietoa (4: 7; 5: 11). Tämän vuoksi on tärkeää, että luotettavia tiedonlähteitä ylipäätään on muodollisen koulutuksen ulkopuolella ja että nuorilla on pääsy näihin materiaaleihin (8: 21).

5.2 Toimintatavat kouluympäristöissä

Aineistossa korostuu ammatillisen osaamisen ja kielen käytön vaikutukset kouluympäristöön. Esiin nousi myös käytäntöjä liittyen HLBTIQ+ -aiheiden positiiviseen esittelyyn kouluympäristössä. Näitä aiheita pohdittiin nimenomaan toimintatapoina kouluympäristössä, liittyen esimerkiksi opetussuunnitelmaan ja opettajien ammatilliseen osaamiseen.

5.2.1 Ammatillinen osaaminen

Seksuaalikasvatuksen tulisi olla HLBTIQ+ -inkluusiivista läpi koko opetussuunnitelman, sillä/ja inkluusiivinen seksuaalikasvatus sekä opetussuunnitelma huomioi HLBTIQ+ -ihmiset ja aiheet (2: 932; 10:13). Inkluusiivisen seksuaalikasvatuksen tarjoaminen voi

myös luoda seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville nuorille tukevamman oppimisympäristön (6: 3125). Kun nuoria ja koulun henkilökuntaa kannustetaan inklusiivisuuteen, saattaa tämä parantaa koulun ilmapiiriä ja HLBTIQA+ -opiskelijoiden terveyttä (2: 941). Opetussuunnitelman sekä seksuaalikasvatuksen inklusiivisuus mahdollistaa oppilaille ja opettajille oppimisen ja keskustelun HLBTIQA+ -ihmisiin liittyvistä stereotyyppioista ja kokemuksista (2: 932). Kun koko opetussuunnitelma on inklusiivinen, edistää se hyväksyvämpää ja tervetulleeksi toivottavampaa ympäristöä seksuaalivähemmistöihin kuuluville nuorille (10: 23). Kasvatusalan ammattilaisten tulisi erityisesti toteuttaa inklusiivista näkökulmaa seksuaali-identiteetin käsittelyssä (4: 11).

Inklusiivinen seksuaaliterveyskasvatus vaikuttaa positiivisesti HLBTIQA+ -nuorten terveyteen etenkin vähentäen opiskelijoiden ahdistuksen, masennuksen ja itsetuhoisuuden tasoja (8: 4).

Opettajien koulutus seksuaalisuuden ja sukupuolien moninaisuudesta on yhteydessä turvallisen ja tukevan kouluympäristön edistämiseksi (4: 9; 5: 10; 6: 3125–3133). Lisäksi kasvatusalan ammattilaisten tulisi kehittää ammatillista osaamistaan, ja saada enemmän asianmukaista koulutusta (4: 8; 5: 13; 7: 506). Koulun henkilökunnan jatkuva vuoropuhelu rooleistaan inklusiivisen ympäristön luomisessa on tärkeää (4: 8).

Kulttuurisen osaamisen koulutus ja seksuaalikasvatusresurssien tarjoaminen voi antaa aikuisille tarvittavat tiedot ja taidot HLBTIQA+ -nuorten tukemiseen (3: 13). On tärkeää, että kaikki nuorten kasvatukseen osallistuvat sitoutuvat noudattamaan kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen peruseriaatteita, sisältäen osallistavan ja monialaisen tietoteorian (4: 12). Opettajien tulisi myös hyödyntää osallistavia resursseja ja menetelmiä vastatakseen paremmin eri sukupuoleltaan ja seksuaalisuudeltaan moninaisten erityistarpeisiin kokonaisvaltaisissa seksuaalikasvatusohjelmissa (7: 506). Myös ennakkoluuloihin perustuvan uhriutumisen käsittelyssä tarvitaan erityistaitoja (4: 9).

Kohdennetut toimenpiteet voivat edistää kouluilmapiiriä ja opiskelijoiden hyvinvointia (4: 9; 10:16). Yksittäiset luokkakohtaiset toimet edistävät hyväksyvämpää ja tervetulleeksi toivottavampaa ympäristöä seksuaalivähemmistöihin kuuluville nuorille (10: 23). HLBTIQA+ -ihmisiä huomioivia toimia on kehitettävä enemmän (8: 21).

5.2.2 Aiheiden positiivinen esittely

HLBTIQA+ -aiheiden positiivinen esiintuminen luokkahuoneessa voi luoda seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville nuorille tukevamman oppimisympäristön. Tämä

yhdistettynä inklusiiviseen seksuaalikasvatukseen vähentää vähemmistöstressiä ja epäsuotuisia mielenterveysvaikutuksia seksuaali- ja sukupuolivähemmistönuorilla. HLBTIQA+ -aiheiden käsittely koulutunneilla saattaa vähentää kiusaamisen esiintymistä ja uhriksi joutumista sekä lisätä koettua turvallisuutta koulussa. Tämän on havaittu parantavan ymmärrystä HLBTIQA+ -nuorten kokemuksista. (6: 3125–3131).

Nuorten moninaiisiin identiteetteihin liittyen ennakkoluulojen ja oletusten vähentäminen on olennainen lähtökohta (5: 13). Oletukset vaikuttavat sekä esitettyyn sisältöön, että nuorten suhtautumiseen annettuun tietoon ja oppien omaksumiseen (5: 11).

HLBTIQA+ -nuorille inklusiivisemmalla seksuaalikasvatuksella ei-queer nuoret voisivat täten laajentaa näkemyksiään ja normalisoida vertaistensa elämää ja tunteita (8: 15). Sukupuolitransformatiivista lähestymistapaa käyttävät ohjelmat edistävät tasa-arvoisempia suhteita sukupuolien välillä (10: 20). Lisäksi tasa-arvoon liittyvien esteiden kohtaamiseksi on olennaista, että lapsia ja nuoria kannustetaan pohtimaan seksuaalisuuden ja sukupuolen merkitystä omassa sosiaalisessa kontekstissaan (9: 92). Lisäksi sukupuoleen perustuvan kiusaamisen liittäminen muiden marginalisoitujen ryhmien kokemaan häirintään ja sortoon edistää oppilaiden ajattelun monipuolistumista (10: 16).

5.2.3 Kielen käyttö

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille kulttuurisesti oleellisen opetussuunnitelman tulisi käsitellä asianmukaista terminologiaa. Sen tulisi tarjota selkeää ja ei-leimaavaa sanastoa. (5: 12–13.) Opetuksessa voitaisiin käyttää normikriittistä lähestymistapaa ja sensitiivistä kieltä sekä seksuaalisten käytäntöjen eksplisiittistä käsittelyä (4: 1). Lisäksi neutraali ja täsmällinen kielenkäyttö sekä edistää inklusiivista kouluympäristöä ja osallisuutta että parantaa opetuskäytäntöjä. Toisaalta tarkkuus kielessä tarjoaa paremmin näkyvyyttä tietyille ryhmille kuin neutraalin kielen käyttö. Kielen tarkkuus on kuvattu olevan yhteydessä yksilön kokemusten tunnustamiseen ja validointiin. (4: 10.) Myös fysiologiseen toimintoon tai anatomiaan perustuvien termien käyttö voi vähentää mahdollista sukupuolidysforiaa sekä lisätä merkityksellisyyden kokemusta. Lisäksi transspesifin terminologian kunnioittava käyttö on keskeinen lähtökohta kouluhenkilökunnan keskuudessa. (5: 12–13.) Koulussa tulisi käyttää oikeita nimiä ja pronomineja (8: 20). Myös rakenteinen esittelykäytäntö on kuvattu inklusiivista ympäristöä edistävänä tekijänä (11: 250).

5.3 Turvallisempi tila

Osana turvallisempaa tilaa on luotettavat suhteet, jotka ulottuvat myös aikuisten ja ammattilaisten tarjoaman tuen ulkopuolelle. Luotettavien suhteiden rakentaminen osana turvallisempaa tilaa on tunnistettu seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta huomioiva käytäntö nuorten seksuaalikasvatuksessa. Yhdeksi inklusiivisuutta edistäväksi käytännöksi nuorten seksuaalikasvatuksessa on tunnistettu vertaistuki ja yhteisöllisyyden luominen.

5.3.1 Yhteisöllisyyden luominen

Moninaisuutta huomioivana käytäntönä koulujen tulisi tarjota sukupuolivähemmistöihin kuuluville nuorille tunnustavia ja heidän sukupuoli-identiteettiään vahvistavia tiloja (4: 5). Jo nuoret lapset tarvitsevat turvallisia tiloja sukupuoleen liittyvien oletusten kyseenalaistamiseen (10: 19). Myös vähemmistöihin kuuluvat nuoret hyötyvät turvallisesta ja tuomitsemattomasta tilasta tutkia identiteettiään. Ympäristöön ja rakenteisiin liittyviä tekijöitä voidaan hyödyntää marginaalisten ryhmien tukemiseksi kouluympäristöissä. (4: 5–8).

Turvallisen tilan rakentaminen voi sisältää HLBTIQ+ -opiskelijoiden osallistamista tilan määrittelyyn, sekä sisältää tietoisuuden ja hyväksynnän edistämistä opiskelijoiden keskuudessa (4: 8). Tarkoituksellisesti kutsuvan tilan luominen edistää inklusiivisuutta sekä yhtenä nuorten suojatekijänä vahvistavan nuorten kokemaa kokonaisterveyttä ja hyvinvointia (3: 5–12; 11: 251). Esimerkkinä fyysisistä turvallisista tiloista HLBTIQ+ -nuorille suunnatut vapaa-ajan tilat mahdollistavat nuorille vapaan itseilmaisun ja sukupuolinormeista poikkeavan toiminnan (3: 12).

Fyysisissä turvallisissa tiloissa tulisi käyttää HLBTIQ+ tukea osoittavia, näkyviä merkkejä tai symboleja, jotka viestivät ammattilaisten osallisuudesta luoda turvallista tilaa (3: 11; 8: 21). Arvojen fyysinen näkyvyys tiloissa osoittaa prioriteetteja (11: 251). Turvallisemman tilan periaatteisiin viitaten opettajien puuttuminen vähentää homoseksuaalisuuteen liittyvää nimitystä (2: 933).

5.3.2 Luotettavat suhteet

Tukevat ja luotettavat suhteet huolehtiviin aikuisiin ovat tärkeä HLBTIQ+ -nuoria suojaava tekijä. Lisäksi luotettavat aikuiset voivat toimia nuorelle myönteisinä roolimalleina. (3: 12.) Valtuuttamalla aikuisia ja laajentamalla luotettavien henkilöiden verkostoa

HLBTIQA+ -nuorille voidaan rakentaa turvallisempia ja tukevampia ympäristöjä (3: 13). HLBTIQA+ -roolimallien ja vertaistuen todetaan vahvistavan nuoren identiteettiä (4: 5). Luotettavat aikuiset voivat mahdollistaa nuoren pohdintaa sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta, ihmisoikeuksista ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta jo varhaisesta iästä lähtien (9: 92). On todettu, että erilainen vertaisvuorovaikutusta edistävä toiminta voi vahvistaa nuoren identiteetin kehittymistä, ja sosiaalinen tuki kuvataankin HLBTIQA+ -nuorten suojatekijänä (3: 12–13). Opiskelijoiden mukaan samanikäisten HLBTIQA+ -nuorten kokemuksista oppiminen on mielekästä ja lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta (7: 503). Samanikäisten nuorten kanssa keskustelu koetaan vastavuoroisemmaksi sekä helpottavan pelkoa tuomitsemisesta (7: 503).

Yhteistyötä seksuaali- ja sukupuolivähemmistömyönteisten järjestöjen kanssa suositellaan osana moniammatillista seksuaalikasvatusta (5: 13). Moninaisuuden asiantuntijoiden kuuleminen voi laajentaa koulutusmateriaalien inklusiivisuutta (11: 251). Näin ollen koulujen ja yhteisöjen sekä erilaisten voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden olisi hyvä tehdä yhteistyötä, jolla voidaan parantaa seksuaaliterveystiedon saatavuutta sekä tarjota koulutusresursseja tai koulutusta HLBTIQA+ -nuorten kanssa vuorovaikutuksessa oleville aikuisille (3: 12–13; 5: 13).

Strategiset koulujen ja yhteisöjen väliset kumppanuudet voivat parantaa kulttuurillisesti merkityksellisen seksuaaliterveystiedon saatavuutta nuorille (5: 13). Kouluissa taas HLBTIQA+ -yhteisön vierailut vähentävät homofobisia asenteita oppilaiden keskuudessa (10: 16). Lisäksi suositellaan transspesifien tai sukupuoli-inklusiivisten tukiohjelmien toteuttamista iltapäivätoiminnassa (5: 13).

5.4 Tiedon ja tuen saatavuus

Nuorilla on tarpeita tiedon ja tuen saatavuuden osalta heille kohdennettuun seksuaalikasvatukseen. Tarpeet ulottuvat seksuaaliterveystiedon saatavuuden osalta koulupohjaisen seksuaalikasvatuksen ulkopuolelle. Esimerkiksi moniammatillista yhteistyötä ja sen hyödyntämistä osana seksuaalikasvatusta toivotaan nuorten keskuudessa.

5.4.1 Moniammatillinen ja yhteisöllinen tuki

Nuoret toivovat voittoa tavoittelemattomien organisaatioiden tarjoavan yhteisöllistä toimintaa, yhteisökoulutuksia sekä heidän identiteettiään vahvistavia fyysisiä tiloja (3: 9).

Oppilaat ovat toivoneet koulussa toteutettavaan toimintaan esimerkiksi sairaanhoitajan tai muun terveydenhuollon ammattilaisen vierailua, jota ei tällä hetkellä tunneta toteutuvan (7: 505). Mielenterveyden palveluilta toivotaan myös haastatelluiden nuorien osalta ohjausta oman seksuaalisen suuntautumisen löytämiseen ja sen esille tuomiseen sosiaaliselle piirilleen ja läheisilleen (9: 90). Opiskelijat kannustavat aikuisia kehittämään keinoja HLBTIQA+ -inkluusivisen tiedon levittämisestä luokkahuoneiden ulkopuolelle (8: 16).

5.4.2 Ulkopuoliset tiedonlähteet

Asiantuntevaa, kohderyhmän tarpeisiin räätälöityä ja tuomitsematonta tietoa seksuaalisuudesta ja sukupuolesta odotetaan olevan tarjolla useissa eri tiedonlähteissä, myös muodollisen koulutuksen ulkopuolelta (5: 1–12; 8: 22.) Suurin osa transsukupuolisista, sukupuolivähemmistöihin kuuluvista ja naispuolisista opiskelijoista pitävät toivottuina tiedonlähteinä seksuaaliterveystietoon liittyviä puhelinsovelluksia ja sosiaalista mediaa (7: 505). Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat pojat ja miehet ovat esittäneet ideoita HLBTIQA+ -nuorille suunnatusta, saavutettavasta seksuaaliterveyttä sisältävästä verkkosivusta (8: 5).

5.5 Moninaisuutta vahvistava opetus

Aineisto antaa vahvaa näyttöä nuorten tarpeelle saada moninaisempaa seksuaalikasvatusta. Tutkimuksissa johdonmukaisesti tunnistetaan moninaisuutta tukevia teemoja, joita ei kuitenkaan käytännön toteutuksessa ilmene. Aineisto koostuu lähinnä HLBTIQA+ -nuorten kokemuksista ja tarpeista, vaikkakin mukaan mahtuu pientä otantaa heidän cis-hetero-vertaisistaan.

5.5.1 Teemojen laaja käsitteleminen

HLBTIQA+ -nuoret jakavat ajatuksen seksuaalikasvatuksen uudistamisesta heille inkluusivemmäksi (5: 4; 8: 15). Seksuaalikasvatuksen toivotaan olevan aihepiireiltään laajempaa sekä sisältävän transspesifisiä ja queer-ystävällisiä teemoja. Nuoret odottavat seksuaalikasvatuksen selittävän biologisen ja sosiaalisen sukupuolen eroja ja ylittävän perinteisen sukupuolikäsityksen. (5: 9–10.)

Seksuaalisesta suuntautumisesta nuoret olisivat kiinnostuneita oppimaan enemmän, mutta etenkin HLBTIQA+ -nuorilla ja erityisesti transsukupuolisilla ja sukupuoleltaan

moninaisilla nuorilla on tarve saada opetukseen lisää sisältöä sukupuolten moninaisuudesta (5: 9; 7: 499; 8: 19–20).

HLBTIQA+ -nuorilla on halu saada syvällisemmin tietoa seksuaaliterveydestä riskilähtöisen lähestymistavan lisäksi (1: 19; 5: 10; 8: 15). Nuoret odottavat seksuaalikasvatuksen käsittelevän teemoja kuten suostumus, terve ihmissuhde, seksuaalinen turvallisuus sekä turvallinen ja nautinnollinen seksi, erityisesti ei-heteronormatiivisesta näkökulmasta (1: 14; 5: 12; 8: 4).

5.5.2 Oppituntien inklusiivinen ilmapiiri

Seksuaalikasvatuksen sisällön ohella korostuu HLBTIQA+ -nuorten toiveet toteutustavan ja opettajien suhteen. Nuorten tarpeet kohdentuvat esimerkiksi opettajien myönteiseen lähestymistapaan tiedon välittäjinä. Vaikka seksuaalikasvatus kannustaisi viivyttämään seksuaalista aktiivisuutta, seksuaalisuuden käsittelyn odotetaan tapahtuvan positiivisessa viitekehyksessä. Lisäksi opettajan liittolaisuus sekä ammatillinen varmuus ja valmius käsitellä seksuaalikasvatuksen sisältöä koetaan ihanteellisiksi ominaisuuksiksi. (5: 9–10.) Nuoret näkevät tarpeelliseksi kouluhenkilöstölle suunnatut koulutukset, jotka vahvistavat kulttuurista kompetenssia ja vähentävät ennakkoluuloja seksuaalisuuden ja sukupuolien moninaisuuden näkökulmasta. Koulutukset ovat myös yhteydessä turvallisempien oppimisympäristöjen rakentumiseen niitä mahdollisesti edistäen. (5: 13.)

5.5.3 Opetuksen rakenteellinen kehittäminen

Seksuaalikasvatusopetuksen kehittämisessä keskeisenä nähdään se, että seksuaalisuuden ja sukupuolten moninaisuutta käsitellään kattavammin ja HLBTIQA+ -inklusiivista sisältöä lisätään (7: 507; 8: 15–20). Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret toivovat kaksijakoisen ja valkokeskeisen lähestymistavan ylittävää seksuaalikasvatusta, joka tunnustaa identiteetin, historian, kehojen ja seksuaalisuuden kirjon (5: 1; 8: 11).

Nuoret odottavat osallistavampaa otetta ja enemmän käytännön toimintaa sisältävää opetusta (7: 507; 5: 10). Lisäksi nuoret Bi+ -miehet kokevat heille kohdennetun seksuaalikasvatuksen tukevan ja vahvistavan heidän identiteettiään (1: 14–19).

5.6 Vertaistuki

Aineistoista nousi esiin nuorten toiveet turvallisia- vuorovaikutuksia sekä tiloja kohtaan. Toiveena oli erityisesti vuorovaikutus ja yhteisöllisyys muidenkin HLBTIQA+ -henkilöiden kanssa. Lisäksi nuoret nostivat esille teatteriesityksien mahdollisuuden tiedonlähteenä.

5.6.1 Turvallinen vuorovaikutus

Opiskelijoiden mielestä seksuaalisuutta koskevista asioista on helpompaa puhua omakäistensä kanssa (7: 503). Nuoret Bi+ miehet ovat toivoneet mahdollisuutta yhteisöllisyyteen muiden Bi+ nuorten kanssa (1: 14). On myös toivottu, että vähemmistöryhmien edustajat jakaisivat kokemuksia esimerkiksi siitä, milloin ryhtyä seksuaalisesti aktiiviseksi tai miten tulla ulos kaapista homoseksuaalina tai transsukupuolisena (7: 505).

Nuoret toivoivat, että HLBTIQA+ -oppilaat eivät vain oppisi koulussa, vaan pysyisivät turvassa kiusaamiselta ja häirinnältä (5: 16). Oppilaat halusivat myös luoda kouluun turvallisia oppimistiloja sekä kannustivat kehittämään lisää HLBTIQA+ -tukiryhmätiloja (5: 15–16). Lisäksi matalan kynnyksen turvallisemmat tilat mahdollistavat nuorten sosiaalisen kanssakäymisen (3: 11).

5.6.2 Narratiivit osana seksuaalikasvatusta

Kulttuurin kannalta suurin osa transsukupuolisista, sukupuolivähemmistöihin kuuluvista sekä naisopiskelijoista ovat toivoneet tiedonlähteenä teatteriesityksiä, jotka käsittelevät seksuaaliterveyttä (7: 505).

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelu

Kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia käytäntöjä nuorten seksuaalikasvatuksessa tunnistetaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta sekä millaisia tarpeita nuorilla on tähän liittyen. Tunnistettujen käytäntöjen osalta keskeisenä tuloksena korostuu inklusiivisuus opetuksen sisällössä, toteutuksessa ja laajemmin yhteiskunnassa. Lisäksi tulokset viittaavat yhteisöllisyyden ja luotettavien

suhteiden merkitykseen turvallisemman tilan luomisessa. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaavat tulokset osoittavat selvästi nuorilla olevan tarpeita moninaisuutta vahvistavaan opetukseen. Tarkemmin tähän sisältyy seksuaalisuuden ja sukupuolen teemojen laajempi käsitteleminen sekä opetuksen inklusiivisuus. Seksuaaliterveystiedon saatavuus myös koulupohjaisen kasvatuksen ulkopuolella yhdessä yhteisöllisen tuen kanssa koetaan tarpeelliseksi.

Tuloksia tarkastellaan vertaamalla tunnistettuja käytäntöjä nuorten esittämiin tarpeisiin. Vertailuun poimitaan näkökulmia myös Maailman terveysjärjestön (WHO) ja Saksan liittovaltion terveystieteiden tutkimuskeskuksen (BZgA) yhteistyössä laatimasta asiakirjasta Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa sekä Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestön (UNESCO) julkaisemasta asiakirjasta International Technical Guidance on Sexuality Education (WHO 2010; UNESCO 2018).

Tarkasteltaessa tuloksia seksuaalikasvatuksen sisällön suhteen nuorten kokemuksissa korostuu tarve seksuaalikasvatukselle, joka käsittelee seksuaalisuuden ja sukupuolten moninaisuutta kattavammin (5: 9; 7: 499–507; 8: 15–20). Tuloksien perusteella heteronormatiiviseen ja kaksijakoiseen sukupuolikäsitykseen perustuva lähestymistapa ei vaikuta vastaavan riittävästi nuorten tarpeisiin. He odottavat opetuksen sisältävän HLBTIQ+ -aiheita ja sitä, että seksuaalikasvatuksen teemoja, kuten terve ihmissuhde sekä turvallinen ja nautinnollinen seksi, käsiteltäisiin inklusiivisesti. (1: 14, 5: 1–12; 7: 507; 8: 4–20.) Samanaikaisesti tutkimuksissa ei kuitenkaan tarkastella yksityiskohtaisesti seksuaalikasvatuksen sisältöä konkreetian tasolla, vaan laajemmin lähestymistapojen ja viitekehyksien kautta. Tutkimuksissa kuitenkin todetaan yhteys parantuneen koulumapiirin ja seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden teemojen sekä HLBTIQ+ -aiheiden laajan ja inklusiivisen käsittelyn välillä (2: 932–937; 10: 13–16). Lisäksi näiden tekijöiden voidaan nähdä vaikuttavan erityisesti HLBTIQ+ -nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja vähentyneisiin häiritäk kokemuksiin (2: 941; 4: 9; 8: 4). Nuorten tarpeita vastaten WHO:n asettamien standardien mukaisesti seksuaalikasvatuksessa tavoitellaan seksuaalisen ja sukupuolen moninaisuuden tiedostamista ja elämäntaitoja käsitellä teemojen kaikkia näkökulmia (WHO 2010: 28).

Moninaisuutta vahvistavan opetuksen osalta seksuaalikasvatuksen aiheita tulisi käsitellä positiivisessa ja normikriittisessä viitekehyksessä hyödyntäen esimerkiksi sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tai narratiivista näkökulmaa (4: 1–11; 6: 3125–3131; 8: 2; 10: 13). Tulos on pääosin linjassa standardien kanssa, missä seksuaalikasvatuksessa edellytetään myönteistä ja ei-tuomitsevaa lähestymistapaa (WHO 2010: 30). Suuri mer-

kitys on lisäksi sillä, minkälaista kieltä käytetään ja sisältääkö se asianmukaista terminologiaa (4: 1–10; 5: 12–13). Vaikka myönteinen lähestymistapa nähdään oleellisena tekijänä kokonaisvaltaisessa seksuaalikasvatuksessa, nuorten tarpeista silti erottuu vastaavaa (5: 9–10).

WHO:n asiakirjassa esitellään erilaisia oppimisstrategioita ja voimavaroja aktivoivia menetelmiä hyödynnettäväksi seksuaalikasvatukseen, millä on usein suurempi vaikutus oppijaan, kuten musiikki ja näytteleminen (WHO 2010: 31). Vastaavasti aineiston yhdessä tutkimuksessa esitellään käytännönläheisempiä keinoja käsitellä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden teemoja, mitkä ovat lisänneet nuorten ajattelun monipuolistumista. Moninaisuutta ilmentävän kirjallisuuden käytön ja sukupuolten tasa-arvoa käsiteltäessä multimedian hyödyntämisen on tunnistettu lisäävän ymmärrystä ja vähentävän homofobiaa (10: 16–19).

Tulokset antavat vahvaa näyttöä siitä, että inklusiivisuutta vahvistavia ja näin seksuaalikasvatusta edistäviä käytäntöjä tunnistetaan useita. Toisaalta nuorten kokemukset ja tarpeet viittaavat siihen, että käytännöt eivät välttämättä toteudu riittävällä tavalla. Ristiriitaa voi osittain selittää se, että aineistossa ei arvioida systemaattisesti seksuaalikasvatuksen sisällöllistä toteutusta ja laatua. Kansallisesti seksuaalikasvatuksen suositukset saattavat myös poiketa toisistaan, jolloin katsauksen aineisto ei käytännössä ole vertailukelpoista keskenään. Kansainvälisissä suosituksissa esitetään, että seksuaalikasvatusta tulee arvioida ja valvoa jatkuvasti laadun varmistamiseksi (UNESCO 2018: 97). Jatkotutkimusta olisi oleellista tehdä nimenomaan seksuaalikasvatuksen toteutuksen laadusta moninaisuuden teemojen suhteen ja miten kansainvälisiä suosituksia todellisuudessa ilmennetään.

Keskeinen ja käytännöllinen tapa huomioida seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus kokonaisvaltaisemmin on luoda turvallisempia tiloja. Ne antavat tilaa tutkia ja vahvistavat jokaisen yksilöllistä identiteettiä (4: 5–8; 10: 19). Tarkoituksellisesti kutsuvan tilan rakentaminen edistää inklusiivisuutta ja sen ajatellaan vahvistavan nuorten hyvinvointia (3: 12–15; 11: 251). Myös standardeista ilmenee seksuaalikasvatuksen edellytyksenä se, että oppilaat tuntevat olonsa turvalliseksi (WHO 2010: 30).

HLBTIQ+ -nuorten kokemukset häirinnästä ja turvattomuuden tunteesta osaltaan viittaavat siihen, että turvallisemman tilan toteuttamista on edelleen kehitettävä (5: 16). Nuoret liittyvät turvallisemman tilan tarpeensa myös vertaistuen ja yhteisöllisyyden kokemiseen (3: 11). Aineistossa esiintyy jonkin verran nuorten tarvetta kohdennetusti tietyn vähemmistöryhmän ryhmätoimintaan (1: 14; 5: 15–16). Viimeisimmän kohdalla käytäntöä ei oikeastaan voi ajatella inklusiivisuutta edistäväksi, mutta toisaalta herkässä

iässä esimerkiksi sukupuoli-identiteetin ilmaiseminen voi tuntua helpommin lähestyttävältä vertaisten keskuudessa.

Aineistossa korostuu, että kasvatustieteen ammattilaisten tulisi kehittää ammatillista osaamistaan, ja saada enemmän asianmukaista koulutusta, sillä opettajien koulutus on yhteydessä turvallisen ja tukevan kouluympäristön edistämiseen. (4: 8–9, 5: 10–13, 6: 3125–3133, 7: 506.) Tulos on linjassa kansainvälisten seksuaalikasvatusohjeistusten kanssa. Näiden mukaan opettajat usein välttelevät tai minivoivat aiheita, joiden opettaminen tuntuu heistä epämukavalta. Lisäksi opettajilta puuttuu asiantuntemusta ja kokemusta kiistanalaisten ja herkkien aiheiden käsittelystä, eikä opettajille tarjota kohdennettuja ammatillisen oppimisen mahdollisuuksia. (UNESCO 2018: 18.) Ammatillisen osaamisen puutteet ilmenevät myös nuorten tarpeissa. He näkevät tarpeelliseksi kouluhenkilöstölle suunnatut koulutukset, jotka vahvistavat kulttuurista kompetenssia ja vähentävät ennakkoluuloja seksuaalisuuden ja sukupuolien moninaisuuden näkökulmasta (5: 13). Tarpeellista seksuaalikasvatuksen edistämisen vuoksi olisi varmistaa, että seksuaalikasvatukseen osallistuvat saisivat riittävää koulutusta, jotta ammatillisen osaamisen kehittäminen ei jäisi vain yksilöiden vastuulle.

Nuoret toivovat koulupohjaisen seksuaalikasvatuksen rinnalle muun muassa asiantuntevaa seksuaaliterveystietoa tarjoavia verkkolähteitä (5: 1–12; 8: 22). Luotettavan tiedon saatavuus nähdäänkin hyvin oleellisena tukena koulupohjaiselle seksuaalikasvatukselle (8: 21). Toisaalta olisi hyvä pohtia onko näille tiedonlähteille yhtä lailla tarvetta, jos seksuaalikasvatus huomioisi, etenkin HLBTIQ+ -nuorten tarpeet paremmin.

6.2 Luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuutta arvioitiin laadullisen tutkimuksen yleisillä luotettavuuskriteereillä, joita ovat uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys. Uskottavuus näkyy opinnäytetyössä siten, että koko ryhmä on ollut pitkäkestoisesti tekemisissä tutkittavan aiheen kanssa ja pohtinut tutkimustuloksia eri näkökulmista. (Kylmä & Juvakka 2007: 127–129.) Vahvistettavuus näkyy koko tutkimusprosessin kirjaamisella. Opinnäytetyön kaikki vaiheet on kirjattu tarkasti ja lisäksi hyödyntäen taulukoita ja kaavioita. Työssä on otettu huomioon vahvistettavuuden ongelmallisuus, jossa kaikki ryhmän jäsenet eivät välttämättä päädy samaan tulkintaan aineistojen sisällöistä. Tämä on hyväksyttyä ja olemme ryhmän kesken pohtineet tuloksia tarkasti ja jokaisen näkökulma huomioon ottaen. (Kylmä & Juvakka 2007: 129.) Opinnäytetyöprosessissa refleksiivisyys ilmenee kaikkien tekijöiden omien lähtökohtien tietoisuudesta ja niiden vaikutuksesta aineistoon, tutkimusprosessiin sekä lähtökohtiin. Refleksiivisyyttä lisää

työssä se, miten rajasimme aiheen sopivaksi ja kuinka esitämme tulokset sellaisenaan ilman omia tulkintoja. Siirrettävyys näkyy tulosten tarkkana raportointina ja käytettyjen tutkimusten monipuolisuuteen (Kylmä & Juvakka 2007: 129.)

Opinnäytetyöprosessin tavoitteena oli tuottaa luotettavaa tietoa valitusta aiheesta. Kaikki 11 tutkimusartikkelia ovat englanninkielisiä, jonka seurauksena yksi vaihe oli alkuperäisilmauksien kääntäminen suomen kielelle. Luotettavuuteen tämä voi vaikuttaa siten, että käännettäessä on riski, että ilmaus muuttuu. Tämän riskin vuoksi käännökset on käyty useasti läpi koko ryhmän toimesta. Tutkimusartikkeleista 6 olivat Yhdysvalloista ja loput Euroopasta sekä Australiasta. Opinnäytetyö ei kerro Suomen tilanteesta, sillä suomalaisia tutkimusartikkeleita ei aiheesta löytynyt paljoakaan. Luotettavuuteen voi vaikuttaa myös se, että suurin osa tuloksista on Yhdysvalloista ja tieto siellä vallitsevista seksuaalikasvatuksen suosituksista on heikkoa. Kaikki artikkelit löytyivät tieteellisistä tietokannoista ja olivat vertaisarvioituja, mikä lisää työn luotettavuutta. Yksi tutkimusartikkeleista oli lähetetty kesken opinnäytetyöprosessin uudelleen arvioitavaksi, joka voi vaikuttaa luotettavuuteen.

Kolmen hengen ryhmä osallistui koko opinnäytetyöprosessiin. Jaoin työmäärän tasaaisesti ja kävimme yhdessä läpi kaikki opinnäytetyön vaiheet. Opinnäytetyöprosessin aikana ryhmä on saanut palautetta opponoijilta eli kanssaopiskelijoilta sekä ohjaavalta opettajalta. Nämä palautteet opinnäytetyötä kohtaan lisäävät työn uskottavuutta.

6.3 Eettisyys

Opinnäytetyötä tehdessä on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita, joita ovat rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuunkanto. Näiden periaatteiden ja toimintatapojen toteutumisen varmistamiseksi opinnäytetyömme teon eri vaiheissa suunnittelusta työn julkaisuun saakka on toimittu avoimesti, oikeudenmukaisesti, puolueettomasti ja vastuullisesti. (TENK 2023: 11–12.)

Opinnäytetyö on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, eikä siihen ole liittynyt henkilötietojen keräämistä tai käsittelyä. Opinnäytetyömme kirjoittamiseen kirjallisuuskatsauksena ei ole liittynyt tarvetta salassapitovelvollisuudelle tai tutkimusluvalle. Tutkimusaineistoa käsitellessä tiedonhaun vaiheet ovat kirjattu tiedonhaun taulukkoon ajantasaisesti koko opinnäytetyön tekoprosessin ajan (Liite 1). Käytetyt lähteet ovat merkitty tekstiin lähdeviiteinä sekä lähdeluetteloon oikeaoppisesti noudattaen Metropolian Ammattikorkeakoulun ohjeita. Aineistoihin oikein viittaaminen osoittaa arvostustamme alkuperäistutkimusten tutkijoita ja heidän työtään kohtaan.

Emme ole vääristäneet tai muuttaneet opinnäytetyössämme käytettäviä tutkimuksia tai niiden sisältöä. Opinnäytetyössä esitettyä tietoa ei ole vääristelty, sepitetty tai luvattomasti lainattu, eli plagioitu. Työtä tehdessä ei ole toimittu piittaamattomasti tai millään tavalla hyvän tieteellisen työn käytäntöjä loukkaavasti. (TENK 2023: 16–17.) Mitään käyttämistämme lähteistä keräämiämme tietoja ei ole esitetty omanamme ja opinnäytetyö on tarkastettu Turnitin-plagiatintunnistusohjelmalla ennen julkaisua hyväksytysti.

Opinnäytetyötä kirjoittaessa on pohdittu aiheen ja tutkimuskysymysten eettistä näkökulmaa. Olemme tehneet tiedonhakuja eettisesti oikeaoppisen terminologian käytöstä koskien seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä, ja työssä käytettävä terminologia on ajantasaisen tiedon mukaista ja oikeaoppista. Päädyimme käyttämään työssämme tiedonhaun perusteella lyhennettä HLBTIQA+, sillä se pitää sisällään kattavimmin työssämme käsiteltävät seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Opinnäytetyössä käytetyt tutkimusartikkelit ovat puolueettomia ja niissä käytetty kieli on asianmukaista.

6.4 Johtopäätökset ja tulosten hyödyntäminen

Opinnäytetyön tulosten pohjalta rakentui seuraavat johtopäätökset:

1. Inklusiivisuus tunnistetaan seksuaalikasvatuksessa keskeiseksi periaatteeksi, mutta sen käytännön toteutumisessa on merkittäviä puutteita.
2. Vaikka moninaisuutta vahvistavia lähestymistapoja tunnistetaan useita, ne ja nykyinen seksuaalikasvatuksen sisältö eivät vastaa riittävästi nuorten tarpeisiin, etenkin seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden näkökulmasta.
3. Turvallinen ja yhteisöllinen oppimisympäristö on seksuaalikasvatuksen ydintä, mutta nuorten kokemus turvattomuudesta ja tuen tarve viittaa siihen, ettei sen toteutuminen ole riittävää.

Saatuja tuloksia voidaan hyödyntää seksuaalikasvatuksen kehittämisessä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta sekä nuorten tarpeita huomioivammaksi. Tuloksia voidaan hyödyntää ammattilaisten ja nuorten väliseen keskusteluun siitä, onko nuorten kokemukset saadusta seksuaalikasvatuksesta vastaavia kuin tutkimuksemme tulokset osoittavat. Tutkimuksen tulokset ovat hyödyllisiä jokaiselle seksuaalikasvatusta antavalle ammattilaiselle ja lisää tietoa vähemmistöjen huomioimisesta ja moninaisuuden vahvistamisesta seksuaalikasvatuksessa.

6.5 Kehittämisehdotukset

Tuloksista ja johtopäätöksistä voi tehdä metatason päätelmän, että seksuaalikasvatuksessa tunnistetaan useita toimivia ja suositeltavia käytäntöjä, mutta niiden systemaattinen ja laadukas toteutuminen on puutteellista. Seksuaalikasvatuksen laadun varmistamiseksi jatkotutkimusta olisi tarpeen tehdä tosiasiallisen sisällön toteutumisesta. Olenaista olisi päivittää päättävää tahoja ohjaavat kansainväliset suositukset vastaamaan paremmin nuorten tarpeisiin ja nykypäivään. Ammatillisen osaamisen vahvistavia koulutuksia tulisi systemaattisesti kehittää, jotta seksuaalikasvatuksen toteutus olisi johdonmukaista ja yhdenvertaista.

Lähteet

Baams, Laura & Semon Dubas, Judith & Van Aken, Marcel A. G. 2017. Comprehensive Sexuality Education as a Longitudinal Predictor of LGBTQ Name-Calling and Perceived Willingness to Intervene in School. *Journal of Youth & Adolescence* 46. 931–942. <<https://doi.org/10.1007/s10964-017-0638-z>> Viitattu 21.4.2026.

Barret, Mia & Laris, B. A. & Firpo-Triplett, Regina & Kuhn, Tamara 2022. Using LGBTQIA2S+ Inclusive Practices When Filming Sex Education Training Videos: Lessons Learned. *Health Promotion Practice* 24 (2). 249–251. <<https://doi.org/10.1177/15248399221139300>> Viitattu 21.4.2026.

Bergbom, Barbara & Yli-Kaitala, Kirsi & Toivanen, Minna 2022. Monimuotoisuus ja inklusiivisuus asiantuntijaorganisaatioissa. *Työterveyslaitos*. <<https://www.ttl.fi/oppimateriaalit/monimuotoisuus-ja-inklusiivisuus-asiantuntijaorganisaatioissa>> Viitattu 11.3.2026.

Bildjuschkin, Katriina (toim.) 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpaperi 35. *Terveysten ja hyvinvoinninlaitos*. <<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/79528991-17a3-45cf-8dad-efb36a35baf6/content>> Viitattu 12.3.2026.

Calvillo, Cristobal & Richoux, Camille & Marshall, Alexandra S. 2025. Exploring LGBTQ+ youth well-being: Utilizing a mixed-method approach to uncover insights, needs, and strategies of LGBTQ+ youth in Northwest Arkansas. *Scholarly Journal* 20 (1). e0316885. <<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0316885>> Viitattu 21.4.2026.

Eleuteri, Stefano & Girardi, Marta & Spadola, Rossella & Todaro, Elisabetta 2024. Inclusion Goals: What Sex Education for LGBTQIA+ Adolescents? *Children* 11 (8). 966. <<https://doi.org/10.3390/children11080966>> Viitattu 21.4.2026.

Elo, Satu & Kajula, Outi & Tohmola, Anniina & Kääriäinen, Maria 2022. Laadullisen sisällönanalyysin vaiheet ja eteneminen. *Hoitotiede* 34 (4). 215–225. <<https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128987>> Viitattu 21.10.2025.

Fakta 2025. Muunsukupuolisuus ja oikeudet. SETA. <<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/muunsukupuolisuus/>> Viitattu 20.10.2025.

Goldfarb, Eva S. & Lieberman, Lisa D. 2020. Three Decades of Research: The Case for Comprehensive Sex Education. *Journal of Adolescent Health* 68 (1). 13–27. <<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.07.036>> Viitattu 21.4.2026.

Heiskanen, Noora & Neitola, Marita & Syrjämäki, Marja & Viljamaa, Elina & Nevala, Piia & Siipola, Mari & Viitala, Riitta 2021. Kehityksen ja oppimisen tuki sekä inklusiivisuus varhaiskasvatuksessa. *Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja* (13). Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. 14–15. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/9d252b25-e641-474b-bfff-ecae9d4ad217/content>> Viitattu 11.3.2026.

Helsinki pride -yhteisö. Sateenkaarisanasto. <<https://pride.fi/osallistu/sateenkaarisanasto/>> Viitattu 20.10.2025.

Hivpoint 2025. Seksuaalikasvatus nuorille. <<https://hivpoint.fi/seksuaalikasvatus/>> Viitattu 4.9.2025.

Hobaica, Steven & Szkody, Erica & Sotomayor, Ian & Liao, Jessica & Schleider, Jessica L. 2024. Sexual Health Education Experiences and Recommendations from the Perspective of LGBTQ+ Youth. *The Journal of Sex Research* 62 (4). 632–640. <<https://doi.org/10.1080/00224499.2024.2355564>> Viitattu 21.4.2026.

Huuska, Maarit 2023. Vähemmistöstressi vaikuttaa koko perheeseen. SETA. <<https://seta.fi/2023/10/01/vahemmistostressi/>> Viitattu 11.3.2026.

Hytönen, Siiri 2025. Opas turvallisemman tilan periaatteiden kokoamiseen, käyttöön ja päivittämiseen. <https://www.vantaa.fi/sites/default/files/document/Opas_Turvallisemman%20tilan%20periaatteet.pdf> Viitattu 11.3.2026.

Ioverno, Salvatore & Sherwood, Steven Henry & Costa, Sara & Van Houtte, Mieke & Dewaele, Alexis & O'Higgins Norman, James & Gato, Jorge & Mazzone, Angela & Pezzella, Alfonso & Huic, Aleksandra & Solinc, Miran & Richard, Gabrielle & Papathanasiou, Nancy & Aparicio-Garcia, Marta Evelia & Wilhelm, Wolfgang & Russel, Stephen T. 2025. Linking inclusive school practices and mental health in sexual and gender minority youth in Europe. *European Child & Adolescent Psychiatry* 34 (10). 3125–3135. <<https://doi.org/10.1007/s00787-025-02733-6>> Viitattu 21.4.2026.

Jayne, Paula E. & Szucs, Leigh E. & Lesesne, Catherine A. & Grose, Rose Grace & Johns, Michelle M. 2024. "I wouldn't have felt so alone": The sexual health education experiences of transgender and gender diverse youth living in the southeastern United States. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 56 (2). 158–170. <<https://doi.org/10.1111/psrh.12258>> Viitattu 21.4.2026.

Johansson, Amanda 2024. Seksuaalioikeudet ja seksuaalikasvatus. Nuortenlinkki. A-klinikkasäätiö. <<https://nuortenlinkki.fi/tietopiste/tietoartikkelit/seksuaalisuus-ja-sukupuoli/seksuaalioikeudet-ja-seksuaalikasvatus/>> Viitattu 1.4.2026.

Juristiliitto. Turvallisen tilan periaatteet. <<https://juristiliitto.fi/edut-ja-palvelut/koulutuksemme-ja-tapahtumamme/turvallisen-tilan-periaatteet/>> Viitattu 11.3.2026.

Kangasniemi, Mari & Utriainen, Kati & Ahonen, Sanna-Mari & Pietilä, Anna-Maija & Jääskeläinen, Petri & Liikanen, Eeva 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede* 25 (4). 291–301. <<https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>> Viitattu 17.10.2025.

Klemetti, Reija & Raussi-Lehto, Eija (toim.) 2014. Edistä, ehkäise, vaikuta – Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. <<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/600c174f-f119-49ce-885b-68de21e69388/content>> Viitattu 26.3.2026.

Kosunen, Elise & Cacciatore, Raisa & Hervonen, Antti 2003. Seksuaalisuus elämäkaaressa. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 119 (3). 209–216. <<https://www.duodecimlehti.fi/duo93407>> Viitattu 5.9.2025.

Kylmä, Jari & Juvakka, Taru 2007. Laadullinen terveystutkimus. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy. 127–143.

Long, Jessica R & Damle, Lauren F 2024. Adolescent sexuality. *Obstetrics and Gynecology Clinics of North America* 51 (2). 299–310. <<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11116809/>> Viitattu 4.9.2025.

Macintyre, Anna K. J & Montero Vega, Adela R. & Sagbakken, Mette 2015. “Sexuality? A million things come to mind”: reflections on gender and sexuality by Chilean adolescents. *Reproductive Health Matters* 23 (46). 85–95. <<https://doi.org/10.1016/j.rhm.2015.11.003>> Viitattu 21.4.2026.

Marjamaa, Minna & Sinisalo, Riikka 2022. Kirjallisuuskatsauksen ohjaus – perustana tutkimuskysymys ja ohjaushaastattelu. *Kreodi* (2). <<https://www.kreodi.fi/arkisto/artikkelit/kirjallisuuskatsauksen-ohjaus-perustana-tutkimuskysymys-ja-ohjaushaastattelu.html>> Viitattu 17.10.2025.

Mata, David & Korpak, Aaron K. & Sorensen, Brianna L. & Dodge, Brian & Mustanski, Brian & Feinstein, Brian A. 2021. A mixed methods study of sexuality education experiences and preferences among bisexual, pansexual, and queer (bi+) male youth. *Sexuality Research and Social Policy* 19 (2). 806–821. <<https://doi.org/10.1007/s13178-021-00593-8>> Viitattu 21.4.2026.

Mielenterveystalo a. Mitä sukupuolitermit tarkoittavat? Sukupuoli-identiteetin jäsentämisen omahoito-ohjelma. <<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/sukupuoli-identiteetin-jasentamisen-omahoito-ohjelma/mita-sukupuolitermit-tarcoittavat>> Viitattu 20.10.2025.

Mielenterveystalo b. Sukupuolinormit voivat rajoittaa elämää. Sukupuoli-identiteetin jäsentämisen omahoito-ohjelma. <<https://www.mielenterveystalo.fi/fi/omahoito/sukupuoli-identiteetin-jasentamisen-omahoito-ohjelma/sukupuolinormit-voivat-rajoittaa>> Viitattu 11.3.2026.

MIELI Suomen Mielenterveys ry 2021. Seksuaalisuus on osa ihmisyyttä. <<https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/ihmissuhteet-ja-vuorovaikutus/seksuaalisuus-on-osa-ihmisyytta/#:~:text=Seksuaalisuus%20koostuu%20monista%20asioista.,my%C3%B6s%20pettymyksi%C3%A4%2C%20j%C3%A4nnityst%C3%A4%20ja%20pelkoja.>> Viitattu 4.9.2025.

Monikulttuurinen.fi. Turvallisempi tila. <<https://monikulttuurinen.fi/turvallisempi-tila/>> Viitattu 11.3.2026.

OHCHR = Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights.

OHCHR 2019. BORN FREE AND EQUAL: Sexual orientation, gender identity, and sex characteristics in international human rights law. Geneva: United Nations. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Born_Free_and_Equal_WEB.pdf> Viitattu 13.10.2025.

Oikeusministeriö 2021. Kohti sateenkaariystävällisempää Suomea: Tilannearvio seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa 2021. <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/96a80edd-0a11-4c46-a544-25f09421663a/content>> Viitattu 28.10.2025.

Opetushallitus 2025. Seksuaalikasvatuksen konteksti. Kosketus. <<https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/kosketus/johdannoksi-seksuaalikasvattajalle/seksuaalikasvatuksen-konteksti>> Viitattu 4.9.2025.

Roth, Caecilia & Cheng, Yan & Wilson, Eleanor G. & Botfield, Jessica & Stuart, Anne & Estoesta, Jane 2021. Opportunities for strengthening sexual health education in schools: Findings from a student needs assessment in NSW. Health Promotion Journal of Australia 33 (2). 499–508. <<https://doi.org/10.1002/hpja.518>> Viitattu 21.4.2026.

Salakka, Miska. Sukupuolen korjausprosessi. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus <<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-korjaus/sukupuolen-korjaaminen/>> Viitattu 20.10.2025.

Santalahti, Tarja 2024. Seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuus. Lääkärikirja Duodecim. <<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01397/seksuaalisen-suuntautumisen-ja-sukupuolen-moninaisuus?q=santalahti%20tarja>> Viitattu 4.9.2025.

SETA = Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus.

SETA a. Seksuaalinen suuntautuminen. Sateenkaaritieto. <<https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>> Viitattu 5.9.2025.

SETA b. Sukupuolen moninaisuus. Sateenkaaritieto. <<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>> Viitattu 20.10.2025.

SETA 2025c. Seksuaalinen ja romanttinen suuntautuminen. Sateenkaarisanasto. <<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/seksuaalinen-ja-romanttinen-suuntautuminen/>> Viitattu 13.10.2025.

SETA 2025d. Ihmisoikeudet ja yhdenvertaisuus. Sateenkaarisanasto. <<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/ihmisoikeudet-ja-yhdenvertaisuus/>> Viitattu 11.3.2026.

SETA 2025e. Sateenkaarikulttuuri. Sateenkaarisanasto. <<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisanasto/>> Viitattu 11.3.2026.

Suomen Lääkäriliitto 2021. Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät. Teoksessa Katkelus, Mervi (toim.). Lääkärin etiikka. 8. painos. E-kirja. Helsinki: Suomen Lääkäriliitto. 183–187. <<https://julkaisut.laakariliitto.fi/site/assets/files/29259/laakarin-etiikka-2021.pdf>> Viitattu 4.9.2025.

Suomen YK-liitto. Turvallinen tila. <<https://www.ykliitto.fi/turvallinen-tila>> Viitattu 11.3.2026.

Tasa-arvo-valtuutettu. Sukupuolen moninaisuus.
<<https://tasa-arvo.fi/sukupuolen-moninaisuus>> Viitattu 4.9.2025.

TCU 2023. Pride Month: What Does it Mean to be an Ally?
<<https://www.tcu.edu/news/2022/what-does-it-mean-to-be-an-ally.php>> Viitattu 2.4.2026.

THL = Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.

THL 2024. Sukupuolen moninaisuus. <<https://thl.fi/aiheet/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>> Viitattu 4.9.2025.

TENK = Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

TENK 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. <https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf> Viitattu 26.3.2026.

Työterveyslaitos. Turvallisemman tilan periaatteet. <<https://www.ttl.fi/tietoa-meista/vastuullisuus/turvallisemman-tilan-periaatteet>> Viitattu 11.3.2026.

UNESCO = United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

UNESCO 2018. International Technical Guidance on Sexuality Education: An Evidence-Informed Approach. Paris: UNESCO <https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p::usmarcdef_0000260770&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attach_import_7d8eef91-6d1d-49be-8c92-ad173a92fe2c%3F_%3D260770eng.pdf&locale=en&multi=true&ark=/ark:/48223/pf0000260770/PDF/260770eng.pdf#%5B%7B%22num%22%3A294%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2C0%2C842%2C0%5D> Viitattu 26.3.2026.

University of BATH 2026. LGBTQ+ Allyship. <<https://www.bath.ac.uk/guides/lgbtq-allyship/>> Viitattu 2.4.2026.

Vantaan kaupunki 2026. Turvallisempi tila. <<https://www.vantaa.fi/fi/kaupunki-ja-paatosenteko/vastuullisuus/turvallisempi-tila>> Viitattu 11.3.2026.

Vihreät nuoret. Turvallisempi tila. <<https://vihreatnuoret.fi/materiaalit/turvallisempi-tila/>> Viitattu 11.3.2026.

Väestöliitto 2020. Mitä tarkoittaa HLBTIQA+? Hyvä kysymys –verkkopalvelu. <<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-tarkoittaa-hlbtiqua/>> Viitattu 27.3.2026.

Väestöliitto 2023. Mitä seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus tarkoittaa? Hyvä kysymys –verkkopalvelu. <<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/mita-seksuaalisuuden-moninaisuus-tarkoittaa/>> Viitattu 13.3.2026.

Väestöliitto 2025. Nuorten Seksuaalikasvatus. <<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/nuorten-seksuaalikasvatus/>> Viitattu 4.9.2025.

WHO = World Health Organisation.

WHO 2006. Defining sexual health: report of technical consultation on sexual health, 28–31 January 2002, Geneva. <<https://www.scribd.com/document/174482938/Defining-Sexual-Health>> Viitattu 12.3.2025.

WHO Regional Office for Europe & BZgA 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Viitekehys päättäjille, kasvatus- ja terveystyöntekijöille sekä asiantuntijoille. <<https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/8eaac4bb-14bb-4260-9bc8-398e58c47d8b/content>> Viitattu 6.3.2026.

Yeesi. Vähemmistöstressi ja stereotypiauhka. Mt ABC. <<https://yeesi.fi/tietoa/mielenterveyden-aakkoset/vahemmistostressi-ja-stereotypiauhka/>> Viitattu 11.3.2026.

Ylitapio-Mäntylä, Outi & Alasaari, Nea & Kolehmainen, Anne & Sundell, Sara 2025. Käsitteet. Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu –opas. Opetushallitus. <<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tu-eksi/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa>> Viitattu 11.3.2026.

Tiedonhaun taulukko

Tietokanta	Hakusanat	Kriteerit	Hakutulos	Valittu otsikon perusteella	Valittu tiivistelmän perusteella	Valittu koko tekstin perusteella
Cinahl	adolescent* AND "sexual education" AND ("sexual diversity" OR "gender diversity")	2015–2025 Vertaisarvioitu	7	4	3	0
	(adolescent* OR teen* OR "school aged") AND ("sexual education" OR "sexual counseling" OR "sexuality education") AND ("gender minorities" OR "sexual minorities" OR "sexual diversity" OR "gender diversity" OR LGBTQ* OR non-binary OR transgender OR queer) AND (practice* OR approach* OR framework* OR program* OR guideline*) AND (experiences OR perspective* OR need* OR "support needs")	2015–2025 Vertaisarvioitu Koko teksti	10	4	1	0
	adolescents* AND ("sexual education" OR "sex education") AND ("sexual diversity" OR "gender diversity" OR LGBTQ*) AND (interview* OR need*)	2015–2025 Vertaisarvioitu	8	4	2	1
Duodecim	seksuaalisuus and sukupuoli	2015–2025	18	2	2	0

Finna	sateenkaar*, nuor*, koulu*, sukupuolivähem- mistö*	Verkossa saa- tavilla, 2015– 2025	11	3	1	0
	kohtaami*, seksuaali*, vähemmist*	Verkossa saa- tavilla, 2015– 2025	16	2	2	0
	seksuaalikasvatus	Verkossa saa- tavilla, 2015– 2025	62	9	3	0
Journal	Peruskoulu* sateenkaarinuoret* sukupuolen moninaisuus* sukupuolitietoinen kasvatus* su- kupuolivähemmistöt* transtutkimus*	Verkossa saa- tavilla	1	1	1	0
Medic	Seksuaalikasvatu* and seksuaalisuu* and su- kupuol*	2015–2025	4	2	0	0
Proquest	(adolescent* OR teen* OR "school aged") AND ("sexual education" OR "sexual counseling" OR "sexuality education") AND ("gender minor- ities" OR "sexual minorities" OR "sexual diver- sity" OR "gender diversity" OR LGBTQ* OR non-binary OR transgender OR queer) AND (practice* OR approach* OR framework* OR program* OR guideline*) AND (experiences OR perspective* OR need* OR "support needs")	2015–2025 Eurooppa Vertaisarvioitu Koko teksti saatavilla	27	3	3	0
	(adolescent* OR teen* OR "school aged") AND ("sexual education" OR "sexual counseling" OR "sexuality education") AND ("gender minor-	2024–2025 United states	70	4	2	1

	ities" OR "sexual minorities" OR "sexual diversity" OR "gender diversity" OR LGBTQ* OR non-binary OR transgender OR queer) AND (practice* OR approach* OR framework* OR program* OR guideline*) AND (experiences OR perspective* OR need* OR "support needs")	Vertaisarvioitu Koko teksti saatavilla				
PubMed	(adolescent* OR youth) AND ("sexual education" OR "sex education") AND ("sexual diversity" OR "gender diversity" OR LGBTQ*) AND (approach* OR practice* OR guideline*)	2015–2025	24	14	9	5
	(adolescents* OR "school aged") AND ("sexual education" OR "sex education") AND ("sexual diversity" OR "gender diversity")	2015–2025	8	2	2	1
	sex education, diversity, sexuality, young adults	2015–2025, free full text	172	7	3	1
	(adolescent* OR teen* OR "school aged") AND ("sexual education" OR "sexual counseling" OR "sexuality education") AND ("gender minorities" OR "sexual minorities" OR "sexual diversity" OR "gender diversity" OR LGBTQ* OR non-binary OR transgender OR queer) AND (practice* OR approach* OR framework* OR program* OR guideline*) AND (experiences OR perspective* OR need* OR "support needs")	2015–2025	22	6	5	2

Artikkelitaulukko

Nro	Tutkimuksen tiedot (nimi, tekijät, vuosi, maa)	Lehti	Menetelmät ja aineistot	Tutkimuksen tarkoitus	Keskeisimmät tutkimustulokset
1.	<p>A mixed methods study of sexuality education experiences and preferences among bisexual, pansexual, and queer (bi+) male youth</p> <p>Mata, David & Korpak, Aaron K. & Sorensen, Brianna & Dodge, Brian & Mustanski, Brian & Feinstein, Brian A.</p> <p>2021</p> <p>Yhdysvallat</p>	Sexuality Research and Social Policy	Tutkimuksessa aineistoa kerättiin sekä laadullisesti että määrällisesti, käyttäen menetelminä haastatteluja sekä kyselyjä.	Tutkia vähemmistönuorten bi+ miesten kokemuksia seksuaalisuuden oppimisesta ja saadusta seksuaalikasvatuksesta, sekä selvittää heidän tarpeitaan seksuaalikasvatuksen suhteen.	<p>Bi+ miehet kokevat saamansa seksuaalikasvatuksen riittämättömäksi tehdäkseen tietoon perustuvia päätöksiä turvallisen seksin harrastamisesta.</p> <p>Seksuaalikasvatuksen ei koettu vastaavan opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin.</p> <p>Seksuaaliterveystietoa saatiin ja haettiin usein koulun seksuaalikasvatuksen ulkopuolisista lähteistä, kuten internetistä tai mediasta.</p> <p>Nuoret kaipasivat lisää tietoa seksuaalikasvatukseen mm. Seksistä samaa sukupuolta olevien kanssa, anaaliyhdyntästä ja suostumuksesta.</p>

2.	<p>Comprehensive Sexuality Education as a Longitudinal Predictor of LGBTQ Name-Calling and Perceived Willingness to Intervene in School</p> <p>Baams, Laura & Semon Dubas, Judith & Van Aken, Marcel A. G.</p> <p>2017</p> <p>Alankomaat</p>	Journal of Youth & Adolescence	<p>Kvantitatiivisen pitkittäistutkimuksen aineisto kerättiin toisen asteen opiskelijoiden täyttämällä it-searviointikyselylomakkeilla. Arviointilomake täytettiin kolme kertaa neljän kuukauden välein kahdeksan kuukauden aikana, ja tutkimuksessa hyödynnettiin ensimmäistä ja kolmatta mittauskertaa.</p> <p>Analyysi toteutettiin MLR-estimointi -menetelmällä.</p>	<p>Kuvata seksuaalikasvatuksen sisältöä hollantilaisissa toisen asteen kouluissa nuorten itsensä raportoimana, ja selvittää onko sisällöllä ja laajuudella yhteyttä kouluilma-piiriin, etenkin HLBTIQA+ -nimittelyyn sekä siihen puuttumiseen.</p>	<p>Nuoret raportoivat, että seksuaalista suuntautumista ja sukupuolta käsiteltiin harvoin.</p> <p>Yksittäiset HLBTIQA+ -aiheet eivät merkittävästi ennustaneet muutosta kouluympäristössä, mutta laajempi ja sisällöltään monipuolisempi seksuaalikasvatus oli yhteydessä koulun henkilökunnan ja oppilaiden suurempaan valmiuteen puuttua nimittelyyn. Se vähensi myös tyttöjen toteuttamaa nimittelyä.</p>
3.	<p>Exploring LGBTQ+ youth well-being: Utilizing a mixed-method approach to uncover insights, needs, and strategies of LGBTQ+ youth in Northwest Arkansas</p> <p>Calvillo, Cristobal & Richoux, Camille & Marshall, Alexandra</p> <p>2025</p> <p>Yhdysvallat</p>	Scholarly Journal	<p>Tutkiva ja kuvaileva arviointi, joka on sekä kvantitatiivinen että kvalitatiivinen. Ensin kvantitatiivisesti kyselymenetelmin kerätty tutkimustieto analysoidaan ja sen jälkeen syvennytty haastattelujen avulla saatuun tietoon kvalitatiivisesti.</p> <p>Tutkimuksen otos 224 HLBTIQA+ -nuorta. Lopullisessa analyysissä 218 vastaajaa.</p> <p>Kvalitatiivinen haastattelu-osuus kuudelta nuorelta sekä 16 eri sidosryhmien aikuiselta.</p>	<p>Selvitetään HLBTIQA+ -nuorten hyvinvointia ja tarpeita Luoteis-Arkansassa ja pyritään ymmärtämään heidän elämänsä laatuunsa vaikuttavia tekijöitä, sekä tarjota tietoa nuoria tukevista käytännöistä ja menetelmistä.</p>	<p>HLBTIQA+ -nuorista vastaajista lähes kaikilla (82,5 %) oli tarve, että heillä olisi joku kenelle uskoutua/jutella.</p> <p>HLBTIQA+ -nuorista suurella osalla vastaajista oli tarve ystäviltä ja kanssaopiskelijoilta saatavaan tukeen sekä yhteisöllisyyden tunteminen muihin HLBTIQA+ -yhteisön jäseniin.</p> <p>Vastaajat kokivat turvallisiksi tiloiksi kodin, kirjastot sekä kahvilat.</p> <p>Vastaajat osoittivat suurta mielenkiintoa nuorille vähemmistönuorille suunnatuille avoimille ja turvallisille "hengailutiloille", peli-illoille sekä muille kohdennetuille sosiaalisille tilaisuuksille.</p> <p>Suuri osa vastaajista (77.9 %), jotka olivat käyttäneet mielenterveyspalveluita, kokivat epätyytyväisyyttä ammattilaisen sensitiivisyydestä heidän tarpeitaan tai identiteettiään kohtaan.</p>

					Haastatellut nuoret toivoivat sosiaaliseen mediaan enemmän näkyvyyttä HLBTIQA+ -tapahtumista.
4.	<p>Inclusion Goals: What Sex Education for LGBTQIA+ Adolescents?</p> <p>Eleuteri, Stefano & Girardi, Marta & Spadola, Rossella & Todaro, Elisabetta</p> <p>2024</p> <p>Italia</p>	Children	<p>Narratiivinen kirjallisuuskatsaus, jossa aineistoja koottu useasta eri tietokannasta.</p> <p>Otos 54 tutkimusartikkelia.</p>	<p>Tarkastella tieteellistä kirjallisuutta seksuaaliterveyden edistämisen interventioista 2015–2024 vuosilta, tunnistaakseen inklusiivisia lähestymistapoja, jotka lisäävät kaikkien nuorten eivät vain hetero- ja cis normatiivisten osallisuutta.</p>	<p>Seksuaalikasvatus on tehokkaampaa heteroseksuaali nuorille, kuin seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville nuorille.</p> <p>Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kokevat enemmän seksuaaliterveysriskejä ja heikompaa psykologista hyvinvointia.</p> <p>Nykyinen koulupohjainen seksuaalikasvatus ei huomioi riittävästi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten tarpeita, identiteettiä sekä subjektiivisuutta.</p> <p>Nykyinen koulupohjainen seksuaalikasvatus palvelee lähinnä hetero- ja cis normatiivista kohderyhmää.</p>
5.	<p>“I wouldn’t have felt so alone”: The sexual health education experiences of transgender and gender diverse youth living in the southeastern United States</p> <p>Jayne, Paula E. & Szucs, Leigh E. & Lesesne, Catherine A. & Grose, Rose Grace & Johns, Michelle M.</p> <p>2024</p> <p>Yhdysvallat</p>	Perspectives on Sexual and Reproductive Health	<p>Monivaiheinen temaattinen analyysi, jossa tehtiin 33 kpl syvähaastatteluita. Transsukupuolisille ja sukupuoleltaan moninaisille 15–24-vuotiaille Yhdysvaltalaisille nuorille perustuen heidän kokemuksiansa saadusta seksuaalikasvatuksesta.</p>	<p>Tarkoituksena tarkastella, kerätä tietoa ja kokemuksia sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorien kokemuksia seksuaalikasvatuksesta ja sen merkitystä heidän seksuaaliterveydelleen.</p>	<p>Koulussa saatu seksuaalikasvatus koettiin riittämättömäksi, koska siitä puuttui vastaajille relevanttia ja kohdennettua tietoa.</p> <p>Opettajien osaaminen koettiin riittämättömäksi ja heidän asenteensa opetuksessa koettiin usein seksuaalisuutta kohtaan kielteiseksi.</p> <p>Vastaajat kertoivat turvautuvansa verkosta löytyviin lähteisiin etsiessään seksuaaliterveystietoa.</p> <p>Osallistujat toivoivat seksuaalikasvatukseen sisältöä ja pedagogiikkaa, joka ylittää seksuaalisuuden ja sukupuolen kaksijakoisen esitystavan ja valkoisuutta korostavan esitystavan.</p> <p>Seksuaalikasvatukseen kaivataan asianmukaista ja tuomitsematonta tietoa sukupuolesta ja seksuaalisuudesta myönteisellä tavalla.</p>

					<p>Koulupohjaisessa seksuaalikasvatuksessa on moninaisuuden huomioimisen suhteen paljon kehitettävää.</p> <p>Transsukupuoliset ja sukupuoleltaan moninaiset nuoret hyötyisivät seksuaalikasvatuksesta, joka on queer-ystävällistä, heidän olemassaoloaan tunnus-tavaa ja tarjoaa tietoa seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuudesta myönteisin tavoin.</p>
6.	<p>Linking inclusive school practices and mental health in sexual and gender minority youth in Europe</p> <p>Ioverno, Salvatore & Sherwood, Steven Henry & Costa, Sara & Van Houtte, Mieke & Dewaele, Alexis & O'Higgins Norman, James & Gato, Jorge & Mazzone, Angela & Pezzella, Alfonso & Huic, Aleksandra & Solinc, Miran & Richard, Gabrielle & Papanthasiou, Nancy & Aparicio-Garcia, Marta Evelia & Wilhelm, Wolfgang & Russel, Stephen T.</p> <p>2025</p> <p>Usean Euroopan maan yhteistyönä tekemä tutkimus</p>	<p>European Child & Adolescent Psychiatry</p>	<p>Kvantitatiivinen tutkimus, jonka aineistoa on kerätty tilastollisin menetelmin eri puolilta Eurooppaa verkkokyselyillä, joihin on osallistunut seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat, vähintään 14-vuotiaat opiskelijat. Aineistoa kerättiin mm. kohdennetulla sosiaalisen median mainonnalla, yhteistyössä yhteisöjärjestöjen kanssa sekä kutsu-malla kouluja jakamaan kyselyn linkkiä.</p> <p>Otanta eri puolilta Eurooppaa, vähintään 12 eri maasta. Alkuotannassa 23 180 vastaajaa, lopullisessa analyysiaineistossa 17 733 vastaajaa.</p>	<p>Selvittää ja tunnistaa eri maiden koulujen inklusiivisuuden käytäntöjä, joilla voidaan vähentää vähemmistöjen stressitekijöitä ja vaikutuksia sekä eroja vähemmistöjen mielenterveydessä.</p>	<p>Opiskelijat, jotka vastasivat korkeasta opettajien inklusiivisuudesta ja saaneen inklusiivista seksuaalikasvatusta, oli pienempi todennäköisyys koettuun masennuksen, ahdistuneisuuden ja itsemurha-ajatusten oireisiin.</p> <p>Vastaajat, jotka vastasivat kokeneen heikompaa opettajien inklusiivisuutta ja saaneen ei-inklusiivista seksuaalikasvatusta, raportoivat enemmän masennuksen, ahdistuneisuuden ja itsemurha-ajatusten oireita.</p> <p>Opiskelijat, jotka kokivat kielteistä HLBTIQ+ -edustusta olivat todennäköisempiä raportoimaan negatiivisista vaikutuksista mielenterveyteen.</p> <p>Opiskelijat, jotka saivat neutraalia seksuaalikasvatusta raportoivat todennäköisemmin negatiivisia vaikutuksia mielenterveyteen kuin inklusiivista seksuaalikasvatusta saaneet.</p> <p>Opiskelijat, jotka eivät saaneet ollenkaan seksuaalikasvatusta, raportoivat vähemmän negatiivisia mielenterveysvaikutuksia kuin ei-inklusiivista opetusta saaneet.</p>

					<p>Ennakkoluuloihin perustuvaa kiusaamista kokevat opiskelijat raportoivat negatiivisista mielenterveysvaikutuksista.</p> <p>Inklusiivisella seksuaalikasvatuksella on myönteinen vaikutus opiskelijoiden mielenterveyteen.</p> <p>Inklusiiviset käytännöt kouluissa ovat yhteydessä vähäisempään kiusaamiseen ja vähemmistöihin kuuluvien opiskelijoiden kokemiin negatiivisiin mielenterveysvaikutuksiin.</p> <p>Inklusiiviset käytännöt ovat yhteydessä myönteiseen mielenterveyteen vähentämällä ennakkoluuloihin perustuvaa kiusaamista.</p>
7.	<p>Opportunities for strengthening sexual health education in schools: Findings from a student needs assessment in NSW</p> <p>Roth, Caecilia & Cheng, Yan & Wilson, Eleanor G. & Botfield, Jessica & Stuart, Anne & Estoesta, Jane</p> <p>2021</p> <p>Australia</p>	<p>Health Promotion Journal of Australia</p>	<p>Kvantitatiivinen kyselytutkimus, joka toteutettu verkkokyselynä.</p> <p>Otos 1603 australialaista nuorta, joiden ikäryhmä 12–18 vuotta.</p>	<p>Ymmärtää paremmin nuorten kokemuksia ja näkemyksiä seksuaaliterveystiedosta.</p>	<p>Oppilaiden yleisimmät tiedonlähteet seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ovat vanhemmat, sosiaalinen media, ystävät ja koulu.</p> <p>Noin kolmasosa oppilaista kertoi haluavansa enemmän tietoa kiusaamiseen, hyväksikäyttöön, seksuaaliseen häirintään, suostumukseen ja seksuaaliseen päätöksen tekoon, lisääntymisterveyteen sekä ihmissuhteisiin liittyvistä aiheista.</p> <p>Kaksi kolmasosaa trans- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvista oppilaista halusi lisää tietoa sukupuoli-identiteetistä.</p> <p>Oppilaat kertoivat etsivänsä verkkosivustojen ja sosiaalisen median kautta tietoa aiheista, joista he saivat koulussa vähiten tietoa.</p>
8.	<p>Sexual Health Education Experiences and Recom-</p>	<p>The Journal of Sex Research</p>	<p>Toteutettu sekamenetelmällisesti. Sosiaalisen konstruktivisen ja pragmaattisen tutkimusotteen</p>	<p>Tarkastella HLBTIQ+ -nuorten kokemuksia seksuaalikasvatuksesta ja</p>	<p>HLBTIQ+ -nuoret antoivat kehitysideoita tulevia opetussuunnitelmia varten.</p> <p>On tarve kehittää kattavaa ja inklusiivista seksuaalikasvatusta.</p>

	<p>mendations from the Perspective of LGBTQ+ Youth</p> <p>Hobaica, Steven & Szkody, Erica & Sotomayor, Ian & Liao, Jessica & Schleider, Jessica L.</p> <p>2024</p> <p>Yhdysvallat</p>		<p>pohjalta. Kyselymenetelmän kerätty aineisto, jossa kysymykset kvantitatiivisia ja yksi kvalitatiivinen.</p> <p>Otos 809 HLBTIQ+ -nuorta Yhdysvalloista, joiden ikäryhmä 13–17 vuotta.</p>	<p>tarjota kehitysehdotuksia opetussuunnitelmaan.</p>	<p>HLBTIQ+ -sisältö jäi usein pois seksuaalikasvatuksesta, etenkin sukupuoli-identiteettiin ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvät aiheet.</p> <p>Nuoret käyttivät koulun ulkopuolisia lähteitä seksuaalikasvatukseen liittyvän tiedon saantiin.</p> <p>Nuoret halusivat oppia lisää HLBTIQ+ -sisällöstä ja siihen liittyvistä aiheista.</p>
9.	<p>“Sexuality? A million things come to mind”: reflections on gender and sexuality by Chilean adolescents</p> <p>Macintyre, Anna K. J & Montero Vega, Adela R & Sagbakken, Mette</p> <p>2015</p> <p>Norja</p>	<p>Reproductive Health Matters</p>	<p>Laadullinen tutkimus, jossa puolistrukturoituja yksilöhaastatteluja ja fokusryhmäkeskusteluja. Nämä toteutettu syys-joulukuussa 2013.</p> <p>Otos 44 chileläistä nuorta, joiden ikäryhmä 16–19 vuotta.</p>	<p>Selvittää, miten chileläiset nuoret ymmärtävät ja käsitteellistävät seksuaalisuutta ja, miten nämä vaikuttavat heidän ymmärrykseensä seksuaalioikeuksista.</p>	<p>Nuorten käsitykset seksuaalisuudesta olivat moninaisia ja muotoutuivat erityisesti vanhempien, vertaisten ja opettajien vaikutuksesta.</p> <p>Nuorten suhtautuminen ei-heteroseksuaalisiin suuntautumisiin vaihteli hyväksynnästä torjuntaan.</p> <p>Sukupuolten väliset erot seksuaalisessa ilmaisussa näkyivät sukupuolittuneessa käyttäytymisessä ja kielessä.</p> <p>Useat nuoret tunnistivat yhteiskunnallista muutosta kohti tasa-arvoisempaa seksuaalisuuden ja sukupuolen ymmärrystä.</p> <p>Nuoria tulisi kannustaa kriittiseen pohdintaan seksuaalisesta moninaisuudesta ja sukupuolten tasa-arvosta.</p>
10.	<p>Three Decades of Research: The Case for Comprehensive Sex Education</p> <p>Goldfarb, Eva S. & Lieberman, Lisa D.</p>	<p>Journal of Adolescent Health</p>	<p>Toteutettu systemaattisena kirjallisuuskatsauksena, jossa käytetty sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä.</p>	<p>Selvittää kokonaisvaltaisen seksuaalikasvatuksen vaikuttavuutta seksitautien ja raskauden ehkäisyn ulkopuolella</p>	<p>Seksuaalisen moninaisuuden arvostuksen lisääminen, seurustelu- ja lähisuhde väkivallan ehkäisy, terveiden ihmissuhteiden kehittyminen, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisy, sosioemotionaalisten taitojen kehittyminen sekä medialukutaidon parantaminen.</p>

	2020 Yhdysvallat		Otos 80 tutkimusartikkelia.	koulupohjaisissa ohjelmissa.	Seksuaalikasvatuksen aloittaminen jo alakoulussa, opetuksen porrastamista ja pitkäkestoisuutta, HLBTIQA+ -inklusiivista opetusta koko koulun opetussuunnitelmassa sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa terveeseen seksuaalisuuteen.
11.	Using LGBTQIA2S+ Inclusive Practices When Filming Sex Education Training Videos: Lessons Learned Barret, Mia & Laris, B. A. & Firpo-Triplett, Regina & Kuhn, Tamara 2022 Yhdysvallat	Health Promotion Practice	Projekti luonteinen tutkimus, jossa kaksi eri vaihetta. Projektissa kehitettiin koulutusvideokokoelmaa seksuaalikasvatuksen opettajille. Projektiin sisältyi formatiivinen tutkimus, suunnittelu, kehittäminen ja kuvaaminen.	Kehittää HLBTIQA+ -inklusiivinen koulutusvideokokoelma seksuaalikasvatuksen opettajille. Täten opettajien taitoja voidaan kehittää ja he kykenevät tarjoamaan nuorille inklusiivista seksuaalikasvatusta.	Koulutusvideokokoelmaa käyttäneet yli kaksinkertaistivat kerrat, milloin toteuttivat oikein HLBTIQA+ -inklusiivisuustaitoja. Monipuolisen asiantuntija- ja yhteisötiimin kuunteleminen lisää koulutusmateriaalien inklusiivisuutta. Kutsuvien ja turvallisten tilojen luominen on konkreettinen tapa toteuttaa inklusiivisuutta. Arvojen näkyväksi tekeminen osoittaa prioriteetit ja voi kannustaa HLBTIQA+ -jäseniä osallistumaan enemmän.

Luokittelutaulukko tutkimuskysymys 1.

ALALUOKKA	YLALUOKKA	PÄÄLUOKKA
Inklusiivisuuden puute seksuaalikasvatuksessa	Inklusiivisuus yhteiskunnan rakenteissa	Inklusiivisuus
LGBTQ+ aiheiden juurruttaminen yhteiskunnan rakenteisiin		
Oikeuslähtöinen lähestymistapa		
Sosiaalinen oikeudenmukaisuus		
Biopsykososiaalinen lähestymistapa		
Pitkäkestoinen, porrastettu, alkaa varhain	Seksuaalikasvatus osana opetussuunnitelmaa	Inklusiivisuus
LGBTQIA2S+ aiheiden sisällyttäminen ja -nuorten tarpeiden huomiointi		
Mediakasvatus		
Kirjallisuuden vähemmistönarratiivit	Kirjallisuus ja narratiivit	Inklusiivisuus
Luotettavat tiedonlähteet koulun ulkopuolelta	Ulkopuoliset tiedonlähteet	
Opettajien asianmukainen koulutus	Ammatillinen osaaminen	
Inklusiiviset toimet		
Opetuksen vaikutukset hyvinvointiin		
Ennakkoluuloja ja oletuksia vähentävä opetus	Aiheiden positiivinen esittely	Toimintatavat kouluympäristössä
LGBTQ+ aiheiden ja ihmisten positiivinen edustus	Kielen käyttö	Toimintatavat kouluympäristössä
Asianmukainen kieli ja terminologia		
Fyysiset tekijät ja vuorovaikutussuhteiden huomiointi turvallisessa tilassa	Yhteisöllisyyden luominen	Turvallisempi tila
Näkyvät merkit/symbolit		
Fyysiset turvalliset tilat		
Suhteet ja kommunikaatio luotettavien aikuisten kanssa	Luotettavat suhteet	Turvallisempi tila
Asiantuntijoiden ja järjestöjen hyödyntäminen		
Vertaistuki		
Seksuaali- ja sukupuoli-vähemmistönuorille suunnatut tukiohjelmat		

Luokittelutaulukko tutkimuskysymys 2.

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Organisaatioiden tarjoama yhteisöllisyys		
Moniammatillisuuden hyödyntäminen	Moniammatillinen ja yhteisöllinen tuki	
Verkkopohjainen seksuaaliterveystieto		Tiedon ja tuen saatavuus
Seksuaaliterveystiedon saatavuus	Ulkopuoliset tiedontähteet	
Aiheiden laajentaminen LGBTQ+ ystävällisemmiksi		
Sukupuolen moninaisuus		
Seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti	Teemojen laaja käsitteleminen	
Sisällön laajentaminen riskikeskeisyyden ylitse		
Turvallisuuden ja terveyden käsittely seksuaalisissa ihmissuhteissa		Moninaisuutta vahvistava opetus
Positiivinen viitekehys		
Opettajien rooli	Oppituntien inklusiivinen ilmapiiri	
Opetussuunnitelman kehittäminen		
Kohdennetut monimuotoiset seksuaalikasvatusohjelmat	Opetuksen rakenteellinen kehittäminen	
Osallistava opetus ja kohdennetut toimet		
Vertaisten kanssa jakaminen	Turvallinen vuorovaikutus	
Sosiaalinen kanssakäyminen turvallisessa ympäristössä		Vertaistuki
Kulttuurin hyödyntäminen	Narratiivit osana seksuaalikasvatusta	